

ПРОПУСКАЙКИ СЪЩЕСТВЕНОТО

ЛИПСА НА АДЕКВАТНО
РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ
ОТ ОМРАЗА В БЪЛГАРИЯ

AMNESTY
INTERNATIONAL

Амнести Интернешънъл е глобално движение с повече от 3 милиона поддръжници, членове и активисти в над 150 държави и територии, които се борят срещу тежки нарушения на човешките права.

Нашата цел е всеки човек да се ползва с всички права, залегнали във Всеобщата декларация за правата на човека и други международни стандарти за човешки права.

Ние сме независими от всяко правителство, политическа идеология, икономически интереси или религия и сме финансирани главно от членовете ни и обществени дарения.

AMNESTY
INTERNATIONAL

Публикуван за първи път през 2015 от Amnesty International Ltd.
Peter Benenson House
1 Easton Street
London WC1X 0DW
United Kingdom

© Amnesty International 2015

Index: EUR 15/001/2015 English

Оригинален език: английски

Отпечатан от Амнести Интернешънъл

Международен секретариат, Обединеното кралство

Всички права запазени. Тази публикация е с авторско право, но може да бъде възпроизвеждана чрез всеки метод, без такса, за застъпничество, кампании и учебни цели, но не за препродажба. Притежателите на авторските права молят да бъдат уведомявани за всяко използване на публикацията за целите на оценка на въздействието. За копиране при всякакви други обстоятелства или за повторна употреба в други публикации, или за превод или адаптиране, от издателите трябва да бъде получено предварително писмено разрешение и е възможно да е дължима такса. За да поискате разрешение или ако имате други въпроси, моля свържете се с: copyright@amnesty.org

Снимка на корицата: Жестоко нападение срещу молещи се мюсюлмани пред джамията Баня Баши в центъра на София, май 2011© Юлияна Николова

amnesty.org

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ	5
МЕТОДОЛОГИЯ.....	8
2. ПРАВНА РАМКА	10
МЕЖДУНАРОДНИ И РЕГИОНАЛНИ СТАНДАРТИ	10
РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА.....	12
ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРАВНА ЗАЩИТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ЛИЦА	12
НАЦИОНАЛНО ПРАВО.....	14
РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА.....	15
3. ПРЕЧКИ ПРИ СЪОБЩАВАНЕ И РЕГИСТРИРАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА	17
ЛИПСА НА ОФИЦИАЛНИ ДАННИ	23
4. НЕАДЕКВАТНИ РАЗСЛЕДВАНИЯ	25
НЕУСПЕХ ПРИ РАЗКРИВАНЕТО И РАЗПОЗНАВАНЕТО НА ДИСКРИМИНАЦИОННИ МОТИВИ ..	27
ЛИПСА НА ОПИТ И ОБУЧЕНИЕ	34
РАЗСЛЕДВАНЕ И СЪДЕБНО ПРЕСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА С МОТИВ ХОМОФОБИЯ.....	35
5. НЕЗАЧИТАНЕ ПРАВАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ЛИЦА.....	39
6. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ	44
ПРИЛОЖЕНИЕ 1:.....	49
РАЗПОРЕДБИ ОТ НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ОМРАЗА	49
ПРИЛОЖЕНИЕ 2:.....	52
ЧЕК-ЛИСТ НА АМНЕСТИ ИНТЕРНЕТЪНЪЛ ОТНОСНО ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ОМРАЗА.....	52
БЕЛЕЖКИ	

1. ВЪВЕДЕНИЕ

„Няма да разследват нападението срещу мен, защото съм чужденец. Не съм само аз, има и други случаи и всички те са третираны по същия начин.“

Назир от Ирак, търсещ закрила, нападнат през септември 2013 г. Интервю с Амнести Интернешънъл, ноември 2013 г. и юли 2014 г.

Назир, като милиони други хора по света, бяга от опустошената си от войната страна в търсене на безопасност. Той пристига в България – една от главните входни точки на Европа за хора, търсещи закрила. Назир не намира сигурност, а враждебност и насилие. Неговите преживявания не са изолиран случай. Според Български хелзинкски комитет и други граждански организации и пострадали лица, с които Амнести Интернешънъл разговаря, нападенията над мигранти и хора, търсещи закрила в България, драстично са се повишили към края на 2013 г.¹ Десетки антимигрантски демонстрации са проведени от националистически и крайнодесни организации. На 28 април 2014 г. три сирийски семейства, които са се установили в село Розово в Централна България, е трябвало да се преместят в друго село след протести, организирани от около 150 местни жители.² В столицата София националистически движения са организирани така наречените „граждански патрули“, чиято цел е „да се защитават от мигранти и търсещи закрила“.³

Дискриминационното насилие има дълготраен ефект не само върху тези, към които е

1 Български хелзинкски комитет, Правата на човека в България през 2013 година, стр. 43, достъпен на http://www.bghelsinki.org/media/uploads/documents/reports/annual_human_rights_report/2013_bhc_annual_report_en.pdf, посетен на 24 ноември 2014 г.

2 Електронна кореспонденция между Амнести Интернешънъл и ВКБООН, 3 юни 2014 г. Семействата са се преместили в съседното село Кран, но са напуснали България преди изследователите на Амнести Интернешънъл да посетят страната през юли 2014 г.

3 На 25 ноември 2014 г. Министерството на вътрешните работи, Прокуратурата и Държавна агенция „Национална сигурност“ уточняват, че създаването на тези „граждански патрули“ не е било съгласувано с полицейските органи и че тези патрули нямат правомощията да упражняват правораздаващи функции. <http://prb.bg/main/bg/News/4203/>, посетен на 24 ноември 2014 г.

директно насочено, но и към тяхната общност и обществото като цяло. Някои от бежанците и търсещите закрила, с които Амнести Интернешънъл разговаря, казаха че живеят в страх, защото знаят за други хора от тяхната общност, които са били нападани. Али е 17-годишен сириец, търсещ закрила, който е нападат през ноември 2013 г. Той сподели: „България е трудна страна, преживях най-лошите дни от живота си там. Чувал съм много истории за мигранти, които са били тормозени“.⁴

В разговор с Амнести Интернешънъл няколко сирийци споделиха, че макар и да не са били нападани, те избягвали да излизат по тъмно, дори и само за да се срещнат с приятели по време на Рамаданските пости за вечерното разваляне на поста. Рафик, сириец, търсещ закрила, разказа: „Страхувам се, че жена ми може да бъде нападната, защото носи забрадка. Страхувам се и аз да не бъда нападат. Прибирам се преди залез слънце и не излизам след това“.⁵

Създаването на отрицателни стереотипни представи за мигрантите и търсещите закрила е често срещано и е разпространено не само сред националистическите и крайно десни партии. Например Николай Чирпанлиев, бивш директор на Държавната агенция за бежанците, каза в интервю: „Известно е, че арабите имат тенденция да лъжат. Това е част от тяхната етническа група. Това е начинът, по който те живеят“.⁶ Теодора Георгиева, кметлицата на с. Розово, обясни относно протеста: „местните хора на село Розово не са свикнали да живеят с (други)... ние сме чисто село, населено само с истински българи, тук няма цигани, няма турци. Това е, което притеснява хората. Всеки тук се познава, хората се плашат от различните“.⁷

Престъпленията от омраза не са нов феномен в България и те отразяват по-широкото възраждане на дискриминацията в Европа и по света. Начинът, по който органите на властта подхожда към вълната от нападения срещу предполагаеми мигранти от края на 2013 г. досега, поставя под въпрос ангажираността на България с изпълнението на задълженията ѝ и с гарантирането на човешките права и равенството на всеки в държавата. Неспособността на България да гарантира справедливост за хората, станали жертви на престъпления от омраза, спомага за създаването на обстановка, в която е вероятно подобни нападения да бъдат повтаряни. В действителност продължават да пристигат сведения за агресивни нападения, мотивирани от дискриминация. Например на 11 октомври 2014 г. в централна София бременна българка и нейният съпруг от Мароко са били обиждани и нападнати от трима души, които са ги чули да си говорят на английски. Един от нападателите е казал на чужденеца: „Значи ти си арабин, да ти е ** майката арабска!“, „Кой си ти да ми говориш на английски!“, „Затваряй си устата!“. Жената сподели: „Един от мъжете извади метален бокс и удари съпруга ми три пъти по главата с него... Мъжът ми падна на земята, а нападателите продължиха да го ритат и удрят...един

4 Телефонно интервю с Али, 6 август 2014 г.

5 Фокус група със сирийци, търсещи закрила, и бежанци, София, 5 юли 2014 г. Рафик е псевдоним.

6 Интервю на Николай Чирпанлиев с Балканска мрежа за разследваща журналистика, <http://fellowship.birn.eu.com/en/fellowship-programme/fellowship-programme-2014-article-syrian-refugees-leave-bulgaria-for-german-limbo>, посетен на 2 декември 2014 г.

7 Видео, публикувано в YouTube на 24 април 2014 г., <https://www.youtube.com/watch?v=71FvzQla-eQ>, посетено на 9 декември 2014 г.

от мъжете ме удари с бокса в стомаха“.⁸

Властите са предприели някои стъпки за подобряване на отговора си на дискриминационното насилие. Така например няколко души споделиха, че осъждането на престъпленията от омраза от страна на правителството в края на 2013 г. е допринесло за намаляване на напрежението и враждебността към мигрантите.

Въпреки това определени вкоренени проблеми остават. Сред тези, на които този доклад подробно се спира, са пропуските в разпознаването, разследването и съдебното преследване на престъпленията от омраза по начин, който отчита техния дискриминационен мотив. Тези пропуски са факт въпреки промените в законодателството от 2011, които на теория улесняват избягването на такива пропуски. Обикновено престъпленията от омраза не се разследват като такива, а най-често като престъпления по хулигански подбуди. Дискриминационните елементи на такива престъпления и фактът, че жертвите са преследвани заради това, че са например роми, хора, търсещи закрила, или хомосексуални мъже, са често пренебрегвани. Такъв е случаят дори и когато има ясни признаци за дискриминационни мотиви, като например когато извършителите използват дискриминационен език преди или по време на нападението.

Пострадалите често срещат значителни пречки при достъпа до правосъдие. Много от тях не получават информацията, от която имат нужда, за да се ориентират в съдебната система или да получат достъп до необходимата им помощ. Много от потърпевшите изразиха своята неудовлетвореност от пропуската на полицията да ги държи в течение относно напредъка по техните случаи. Христина, майката на Михаил Стоянов, студент по медицина, който бе убит през 2008 г., защото е бил сметнат за хомосексуален мъж, сподели с Амнести Интернешънъл: *„Консултирам се с психолог и вземам лекарства, защото тази ситуация е съкрушителна. Не мога да спя, депресирана съм. Мисля, че няма никакъв напредък по моя случай. Оставам с впечатлението, че жертвите нямат никакви права. Не съм получила абсолютно никаква помощ от държавата“*.⁹

Липсата на адекватни отговори от страна на държавата подхранва страха в общностите и още повече подронва доверието във властта, което на свой ред обезкуражава хората да съобщават за престъпления от омраза. Маруан, който е станал жертва на дискриминационно нападение през декември 2013 г., е изумен от отговора на полицейските органи относно случилото се. *„Дойдох в България, за да избягам от смъртта в Сирия, но аз нямам права тук... Бях пребит и почти загубих едното си око... Отидох в полицията и попитах за моя случай, но не ми беше дадена много информация освен тази, че съм считан за свидетел по делото.“*¹⁰

⁸ Показания, взети от Български хелзински комитет и след това споделени с Амнести Интернешънъл чрез електронна кореспонденция на 20 ноември 2014 г.

⁹ Интервю с Христина Стоянова, 28 юни 2014 г. За повече информация по случая, виж стр. 32.

¹⁰ Интервю с Маруан на 3 и 11 юли 2014 г. Маруан е псевдоним. Истинското име на Маруан е прикрито с цел защита на сигурността и личните му данни. За повече подробности, виж стр.38.

Този доклад разглежда реакцията на българските власти към престъпленията от омраза, която не съответства на международните и регионални стандарти. Също така докладът обръща внимание на това как разпоредбите на българското национално законодателство, които отчасти включват международните и регионални норми, не се прилагат ефективно спрямо престъпленията от омраза. Докладът завършва с редица препоръки към ключови държавни органи относно начините за справяне с пропуските и вземането на ефективни мерки, за да може България да изпълни отговорностите, които е поела за защита на правата на човека на всички, които живеят на нейната територия.

ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ: ЕТНИЧЕСКИ МАЛЦИНСТВА В БЪЛГАРИЯ

Според последното публикувано преброяване почти 7,365 000 души са живеели в България през 2011 г. Етническите турци представляват най-голямото етническо малцинство в страната. Те съставляват 8.8% от населението (588, 315 души). Ромите представляват втората по численост етническа група. Те съставляват 4.9% от населението (325,343 души).¹¹

Много роми живеят в бедност и са подложени на дискриминация. Според проучване от 2012 г. почти 90% от ромите живеят в домакинства, застрашени от бедност; за останалата част от населението това са 50%. Около 45% от анкетираните роми над 18-годишна възраст са били здравно осигурени; за останалата част от населението това са повече от 80%.¹²

Броят на мигрантите и търсещите закрила в страната е нараснал рязко през 2013 г. През 2012 г. границата с Турция са преминали 1,700 мигранти и хора, търсещи закрила. Броят е нараснал до повече от 11, 150 души – над 8,600 са стигнали до България между месеците август и ноември, когато българските власти засилиха наблюдението над пограничните зони с Турция и започнаха строежа на 33-километровата ограда по границата. През октомври 2013 г. властите отвориха четири нови приемни центрове, но условията за живот там не бяха адекватни.¹³ Броят на мигрантите и търсещите закрила, достигнали до България, е намалял през 2014 г. Според органите на властта 4,361 души са преминали границата между януари и началото на октомври 2014 г. Повече от 4,350 мигранти и търсещи закрила са били задържани на българската границата между януари и октомври 2014 г. Почти 65% от тях са били от Сирия.

МЕТОДОЛОГИЯ

Докладът е основан на информация, събрана по време на две посещения на представители

¹¹ Преброяване 2011, стр.3, http://www.nsi.bg/census2011/PDOCS2/Census2011final_en.pdf, посетен на 24 ноември 2014 г.

¹² Агенция на Европейския съюз за основните права и Програмата на ООН за развитие, Доклад на агенцията за основните права за ситуацията на ромите в единадесет държави членки, 2012 г., стр.21. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/2099-FRA-2012-Roma-at-a-glance_EN.pdf

¹³ Амнести Интернешънъл, Бежанците в България в капана на условия, неотговарящи на постявените стандарти, EUR 15/002/2013, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR15/002/2013/en>

на Амнести Интернешънъл в четири града – София, Пловдив, Плевен и Баня през юли и септември 2014 г. Проведени са интервюта с повече от 50 представители на различни органи на властта, 50 представители на различни малцинствени групи, както и с повече от 20 адвокати и членове на граждански организации. Докладът също така се основава на анализ на документи, направен между ноември 2013 г. и декември 2014 г.

Изследователите на Амнести Интернешънъл се срещнаха с представители на Върховната касационна прокуратура, Софийската градска, районна, окръжна и апелативна прокуратури, Районна прокуратура – Плевен и Районна и Областна прокуратури – Пловдив.

Срещи се проведеха с редица служители на главни полицейски дирекции; Столична дирекция на вътрешните работи; Районни управления на Министерството на вътрешните работи (МВР) в София (РПУ) 01, 02, 03, 04, 05, 06 и 08; Областни дирекции на МВР – Пловдив и Плевен; 04-то РПУ Пловдив и Академията на МВР.

Представителите на Амнести Интернешънъл се срещнаха също така със съдии от Софийски градски съд и Софийски окръжен съд, както и със съдии от Окръжен съд – Пловдив и Апелативен съд – Пловдив.

Интервюирани са 50 мигранти, хора, търсещи закрила, бежанци, роми и етнически турци. Около 30 от тях споделиха, че са били обект на дискриминационно насилие. Разговори са проведени и с две жертви на хомофобски заплахи – докладът доразвива предходна изследователска работа, извършена през 2012 и 2013 година относно хомофобски и трансфобски престъпления от омраза в България.¹⁴

Амнести Интернешънъл благодари на Български хелзинкски комитет за неоченимата им подкрепа при установяването на връзка с жертви на дискриминационно насилие и предоставянето на последваща информация относно техните случаи.

¹⁴ „Да променим законите, да променим съзнанието. Противодействие на престъпленията от омраза с мотив хомофобия и трансфобия“ (INDEX EUR 15/001/2012), достъпен на <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR15/001/2012/en/af27ea5f-3bc8-40b0-be79-d4ac8a26626f/eur150012012en.pdf>; „Заради това което съм. Хомофобия, трансфобия и престъпления мотивирани от омраза в Европа“ (INDEX EUR 01/014/2013), достъпен на <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR01/014/2013/en>

2.ПРАВНА РАМКА

МЕЖДУНАРОДНИ И РЕГИОНАЛНИ СТАНДАРТИ

Престъпленията от омраза са насочени към определени хора заради техните реални или предполагаеми връзки с група, дефинирана от признаци като раса, етнически произход, религия, мигрантски или социално-икономически статус, сексуална ориентация или полова идентичност. Тези престъпления съставляват вид дискриминация, защото жертвата е избрана на основата на лични характеристики, които са защитени съгласно международното право в областта на правата на човека.¹⁵

Престъпленията от омраза като цяло обхващат редица човешки права, които са защитени според международното и регионалното право, обвързващи България. Те включват правото човек да е свободен от дискриминация, както и правото на живот и физическа неприкосновеност, правото да не е подложен на изтезания и друг вид малтретиране.

Международният пакт за граждански и политически права (МПГПП) изисква от държавите да защитават правата на човека без да проявяват дискриминация.¹⁶ Освен да се въздържат от нарушаването на тези права, държавите трябва също така старателно да работят за превенция, наказание, разследване и компенсирание на извършени нарушения на правата на човека от индивиди или групи от индивиди (неучастващи в държавните органи).¹⁷

Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (МКПВФРД) изисква от страните членки да гарантират без дискриминация: „*правото на сигурност и защита от страна на държавата срещу насилие и телесна повреда, независимо дали те са причинени от държавни служители, частни лица или институции*“.¹⁸

На местно ниво **Хартата на основните права на Европейския съюз** защитава правото на живот, физическа неприкосновеност, както и правото човек да не е подложен на изтезание и малтретиране и забранява дискриминацията: „*на всякаква основа като пол, раса, цвят*

¹⁵ Дискриминация е „всяко различие, изключване, ограничение или предпочитание, основаващо се на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, имотно състояние или всякакви други, и което има за цел или ефект да навреди или накърни признаването, ползването или упражняването на всяко лице, при условие на равнопоставеност на всички права и свободи“. Съвет на ООН за правата на човека, Общ коментар №18, параграф 7.

¹⁶ Чл. 2, ал. 1 и чл. 26 Международен пакт за граждански и политически права (МПГПП)

¹⁷ Комитетът на ООН за правата на човека, органът които има задължението да разяснява и наблюдава изпълнението на МПГПП, наблегна на „положителния ангажимент на страните членки да гарантират, че правата според пакта ще са напълно зачетени, ако държавата защитава хората не само от нарушения на правата, изложени в пакта от страна на служителите му, но и от нарушения, извършени от индивиди или група от индивиди, които биха попречили на достъпа до тези права, дотолкова доколкото те се използват от частни лица и групи от хора“. Съвет на ООН за правата на човека, Общ коментар №31: Естеството на общото правно задължение, наложено на държавите членки на пакта, параграф 8.

¹⁸ Чл. 5 (б) Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (МКПВФРД). България ратифицира МКПВФРД на 8 август 1966 г.

на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст или сексуална ориентация.”¹⁹ Тези права са защитени и от **Европейската конвенция за защита правата на човека (ЕКЗПЧ)**.²⁰

Договорът за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) предоставя правна база, въз основа на която Съветът на Европейския съюз може да вземе мерки за борба с дискриминацията на основата на пол, раса, етническа принадлежност, религия или убеждение, увреждане, възраст или сексуална ориентация. На основата на чл. 19 от **ДФЕС** Европейският съюз е приел вторично законодателство, целящо борба с дискриминацията.²¹ Член 67, т. 3 от **ДФЕС**²² постановява, че „съюзът се стреми да осигури висока степен на сигурност чрез мерки за превенция и борба с престъпността, расизма и ксенофобията”.

РАМКОВО РЕШЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ ЗА БОРБА С РАСИЗМА И КСЕНОФОБИЯТА

През 2008 г. бе прието Рамково решение (2008/913/ПВР) за борба с расизма и ксенофобията посредством наказателното право. Член 4 от рамковото решение изисква, че страните членки „следва да разглеждат расистките и ксенофобските мотиви като утежняващо обстоятелство или, алтернативно, да бъдат вземани под внимание от съдилищата при определяне на размера на наказанията”.

Самото транспониране на рамковото решение в националното законодателство често не гарантира, че властите ще предприемат всички необходими мерки за борба с престъпленията от омраза. Член 4 обръща внимание основно на приложимите санкции и не се прилага по начин, съответстващ на изискванията, поставени в европейското законодателство в областта на правата на човека относно задължението на органите на властта да вземат всички възможни мерки, за да разкрият ксенофобски или расистки мотив, особено във фазата на разследване.

Важно е също, че рамковото решение не постановява, че всички дискриминационни мотиви, включително хомофобски и трансфобски, трябва да се разследват, преследват съдебно и осъждат като такива.²³

¹⁹ Хартата на основните права на Европейския Съюз, член 2, 3, 4, и 21.

²⁰ ЕКЗПЧ, член 2, 3, 5, 14. България ратифицира ЕКЗПЧ през 1992 г.

²¹ Директива 2000/43/ЕО на Съвета от 29 юни 2000 г. прилага принципа на равно третиране на лица без разлика от раса или етническо третиране; Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 г. създава основна рамка за правно третиране относно заетостта и професията; Директива 2004/113/ЕО на Съвета от 13 декември 2004 г. прилага принципа за равенство на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и предоставянето на стоки и услуги; Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 г. за прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите.

²² Предшните член 61 и член 29 ДФЕС са служили като правна основа за приемането на рамковото решение.

²³ За повече информация виж: Становище на Амнести Интернешънъл до Европейската комисия и Съвета на ЕС относно Рамковото решение за расизъм и ксенофобия.

(За повече информация, виж *Становището на Амнести Интернешънъл до Европейската комисия и Съвета на ЕС относно Рамковото решение за расизма и ксенофобията*. (Индекс: IOR 52/001/2013))

РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА

Европейският съд по правата на човека е разгледал задължението на държавите да разследват престъпленията от омраза в поредица от съдебни решения.²⁴ По делото *Абду с/у България*, Съдът определи следното: „Когато разследват прояви на насилие, подбудени от възможни расистки убеждения, органите на властта са задължени да предприемат всички необходими действия, за да разберат дали е имало расистки мотиви и да установят дали чувства на омраза или други предрасъдъци спрямо етническия произход на жертвата са изиграли роля в случилото се. Приравнявайки подбуденото от расизъм насилие и бруталност със случаи, в които липсват подобни мотиви, би означавало да си затворим очите пред специфичната природа на действията, които имат особено разрушителен ефект върху основните права на човека. Еднаквото третиране на съществено различни ситуации може да представлява несправедливо отношение, противоречащо на член 14 от Конвенцията”.²⁵

ОСИГУРЯВАНЕ НА ПРАВНА ЗАЩИТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ЛИЦА

Международните стандарти изискват държавите да гарантират адекватна компенсация на жертвите на престъпления. Това би трябвало да включва не само обезщетяване, но и реабилитиране и достъп до правосъдие и правна помощ. **Основните принципи и насоки на ООН, касаещи правата на съдебна защита и обезщетение на жертвите на груби нарушения на международните норми в областта на правата на човека и сериозните нарушения на международното хуманитарно право,**²⁶ както и **Декларацията на ООН за основните принципи на правосъдие за жертвите на престъпления и злоупотреба с властта**²⁷ призовават държавите да гарантират достъпа на пострадалите от престъпления от омраза до механизмите на правосъдие и репарация: обезщетение за нанесените вреди, включително справедлива компенсация, както и материална, медицинска, психологическа и социална помощ.

Наръчникът на ООН за използване и прилагане на Декларацията дефинира целта на програмите за помощ на жертвите: „да помагат на пострадалите лица да преодолеят емоционалната травма, да участват в наказателноправния процес, да получат обезщетение и да се справят с проблемите, свързани с виктимизацията. Тези програми

(Рамково решение на съвета 2008/913/ПВР), (Индекс: IOR 52/001/2013), достъпно на: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/IO52/001/2013/en/8cb55bdd-37bf-4d3d-9322-3381e57b7337/ior520012013en.pdf>

24 Виж например: *Начова и други с/у България* (жалба No 43577/98 и 43579/98, параграф 160, цитиран от решението на Европейския съд за правата на човека, параграф 157-8, 2005); *Стойка с/у Румъния* (жалба No 42722/02), 4 март 2008 г.; *Сецин с/у Хърватия* (жалба No 401166/02), 31 май 2007 г.; *Абду с/у България* (жалба No 26827/08), 11 март 2014 г.

25 Европейски съд по правата на човека, *Абду с/у България* (жалба No 26827/08), 11 март 2014 г.

26 Виж Принципи и насоки на ООН <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/RemedyAndReparation.aspx>, посетен на 15 декември 2014 г.

27 A/RES/34/40, <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm>, посетен на 23 януари 2015.

трябва да включват широк спектър от услуги, като продължителни консултации и психологическа помощ във връзка с нанесената травма".²⁸

Трябва да се предоставят услуги за подкрепа на жертвите по време на всички етапи от наказателноправния процес – преди и след разследването и по време на други съдебни действия. Държавите трябва да осигурят на жертвите достъп до информация, свързана с техния случай, информацията относно правата им и тяхното упражняване, както и информацията относно развитието на разследването.²⁹ Потърпевшите лица трябва да получат помощ и, ако е необходимо, защита както по време на досъдебното производство, така и след това. Гледната точка и въпросите, които вълнуват жертвите, трябва да бъдат представени и разгледани в подходящ етап на делото по начин, който не накърнява правото на обвинения на справедлив процес.

Според **Европейската конвенция за компенсация на жертви на жестоки престъпления**, потърпевшите лица, които са понесли сериозни телесни повреди или здравни увреждания, дължащи се на умишлени насилствени престъпления, или лицата в зависимо положение от човека, починал в следствие на подобно престъпление, имат право на компенсация, която, в зависимост от случая, покрива поне пропуснатите ползи, болнични, медицински и погребални разходи, както и загуба на доход от страна на лицата в зависимо положение.³⁰

Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и съвета въвежда обширен набор от права за всички жертви на престъпления. Те включват правото на получаване на информация (чл. 4; чл. 6); правото на устен и писмен превод при подаване на жалба (чл. 7); на подкрепа от службите за подкрепа на жертвите, включително и правото да получат психологическо консултиране (чл. 9); правото да участват в наказателното производство, включително и правото жертвите да преразгледат решението си и да не търсят съдебна отговорност от заподозрените (чл. 10 – 17). Директивата отчита също, че жертвите на престъпления от омраза могат да имат нужда от по-специални мерки за защита заради вредата, асоциирана с подобни нападения, както и заради високия риск от повтарянето им (чл. 22, ал 3).³¹

²⁸ Наръчник за справедливост за жертвите: относно използването и прилагането на Декларацията на ООН за основните принципи на правосъдие спрямо жертвите на престъпления и злоупотреба с властта, стр. 16, достъпен на <http://www.uncjin.org/Standards/9857854.pdf>, посетен на 23 януари 2015.

²⁹ Препоръка за помощ на пострадалите от престъпления лица; от Министерите на съвета на Европейската комисия до държавите членки (2006) 8, параграф 6.

³⁰ България не е подписала Европейската конвенция за компенсация на пострадалите от насилствени престъпления. Конвенцията е съставена и открита за подписване през 1983 г. и е била приета през 1988 г. Достъпна е на <http://www.conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/116.htm>.

³¹ Съображение 56 от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и съвета: При индивидуалните оценки следва да се вземат под внимание личните особености на жертвата, като възраст, пол, полово идентичност или полово изразяване, етнически произход, раса, религия, сексуална ориентация, здравословно състояние, увреждания, статут на пребиваване, затруднения при комуникацията, връзка с извършителя или зависимост от него и предишен опит в извършването на престъпления. Следва да се вземе предвид също типа на престъплението и обстоятелствата, при които е извършено, например дали е престъпление от омраза, престъпление, подбудено от предрасъдъци или дискриминация, сексуално насилие, насилие при близки взаимоотношения, дали извършителят е бил в позиция на контрол, дали жертвата пребивава в район с висока престъпност или много престъпни групировки или дали държавата на произход на жертвата е различна от държавата членка, в която е извършено престъплението.

Съображение 57 от Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и съвета: Жертвите на трафик на хора, тероризъм, организирана престъпност, насилие при

НАЦИОНАЛНО ПРАВО

Според българското наказателно право дискриминационният мотив е изграждащ елемент на някои престъпления, наричани още в Наказателния кодекс (НК) „*престъпления срещу националното и расово равенство*“ и „*престъпления срещу вероизповеданието*“. Тази група престъпления включва подбуждане към омраза и дискриминация, както и насилие (нанесло леки телесни повреди или не нанесло повреди) срещу хора или имущество на базата на раса, етнически произход или националност (чл. 162); участие в група, организирана с цел нападение на хора или техните имоти във връзка с тяхната расова, етническа или национална принадлежност (чл. 163); подбуждане към религиозна омраза и оскверняване или повреждане на религиозни храмове (чл.164); използването на сила или заплахи с цел да се възпрепятства свободното изповядване на вярата (чл.165).³²

За някои престъпления като убийство и нанасяне на телесна повреда расистките и ксенофобските мотиви се разглеждат като утежняващи вината фактори и подлежат на по-строго наказание (чл. 116, ал. 1, т. 11 и чл.131, ал. 1, т. 12 от НК). Действащият Наказателен кодекс не отчита расисткия или ксенофобски мотив като утежняващо вината обстоятелство при други престъпления, като например грабеж или изнасилване. Сравнително скоро, през април 2011 г., към чл. 116, ал. 1, т. 11 и чл.131, ал. 1, т. 12 бяха добавени по-строги наказания за убийство и телесна повреда, извършени с расистки и хомофобски мотив. Преди това, убийство или упражняване на тежко физическо насилие от дискриминационни подбуди са били разглеждани като мотивирани от „хулиганство“, а други не толкова тежки нападения от омраза е можело да бъдат съдебно преследвани като самостоятелни престъпления според чл. 162-165 от НК.³³

Извършването на убийство или нанасянето на телесна повреда от хулигански подбуди продължава да се наказва със същата тежест, с която се наказват и тези, които са мотивирани от расизъм или ксенофобия.³⁴ Хулиганският мотив е налице, когато

близки взаимоотношения, сексуално насилие или сексуална експлоатация, насилие, основано на пола, престъпление от омраза и жертвите с увреждания и децата жертви обикновено са подложени в по-висока степен на вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмящение. При оценките следва да се обръща специално внимание дали тези жертви са изложени на риск от подобно виктимизиране, сплашване и отмящение и следва да се съществува сериозна презумпция, че тези жертви ще извлекат полза от специални мерки за защита.

Член 22, т. 3 Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и съвета: В рамките на индивидуалната оценка особено внимание се обръща на жертви, на които е причинена значителна вреда поради тежестта на престъплението; на жертви на престъпление, подбудено от предрасъдъци или дискриминация, които могат да са свързани по-специално с личните характеристики на жертвите; на жертви, които се намират в отношения или зависимост от извършителя на престъплението, които ги правят особено уязвими. В това отношение се отчитат надлежно жертвите на тероризъм, организирана престъпност, трафик на хора, основано на пола насилие, насилие при близки взаимоотношения, шениуално насилие или експлоатация или престъпление от омраза мрна жертвите ерувреждания

32 Виж Приложение 1: Разпоредби от Наказателния кодекс, приложими към престъпленията от омраза.

33 Някои тежки нападения са съдебно преследвани на основата на чл. 162, т. 2 НК според който: „Който употреби насилие срещу другото или повреди имота му поради неговата раса, народност, етническа принадлежност, религия или политически убеждения, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева, както и с обществено порицание“. Властите подчертаха, че този член се прилага само когато жертвата е понесла леки телесни повреди или няма никакви телесни повреди.

34 Убийство се наказва с 10 до 20 години затвор (чл. 115 НК). Убийство, извършено с хулигански, расистки или ксенофобски мотиви, се наказва с 15 до 20 години затвор, доживотен затвор или доживотен затвор без право на замяна (Чл.116 НК). Причиняването на телесни повреди се наказва според степента на нанесените травми. Нанасянето на тежки телесни повреди се наказва с 3 до 10 години затвор, средните телесни повреди се наказват с до 5 години затвор, леките телесни

престъплението има за цел „да изрази недвусмислено неуважение и презрение към обществото“.³⁵

Също съгласно Наказателния кодекс хулиганството се счита за самостоятелно престъпление. Определено е като непристойни действия, грубо нарушаващи обществения ред и изразяващи явно неуважение към обществото. (чл. 325, ал. 1)³⁶

Продължават да не се преследват съдебно като престъпления от омраза престъпленията, извършени с дискриминационен мотив, които понастоящем не са изрично признати от Наказателния кодекс. Такива са нападенията над хора на основата на тяхната сексуална ориентация или полова идентичност.³⁷ В тези случаи хомофобските или трансфобските мотиви могат да бъдат включени от прокурорите във фактическата част на обвинителния акт, но често биват пропускани. На практика някои от тези престъпления от омраза са съдебно преследвани като престъпления, мотивирани от хулиганство.

На 31 януари 2014 г. правителството предложи нов проект за Наказателен кодекс, който впоследствие беше приет от парламента. Амнести Интернешънъл изрази притесненията си относно някои разпоредби, включени в законопроекта.³⁸ Въпреки това добавянето на хипотезата за сексуалната ориентация беше стъпка в правилната посока.³⁹ Разпускането на парламента на 6 август 2014 г. прекъсна законодателния процес и по времето на изготвяне на настоящия доклад не беше ясно дали новите длъжностни лица ще приемат проекта.

РАЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА

Според българското законодателство досъдебно производство трябва да се образува, когато до знанието на полицията или прокуратурата се сведе информация за извършено престъпление (чл. 207 и чл. 208 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК))⁴⁰. Ако е

повреди, в резултат на които жертвата страда от увреждане на здравето, се наказват с до 2 години затвор и нанасянето на леки телесни повреди, които не увреждат здравето и не дават отражения, се наказват с до 6 месеца затвор (чл.115 НК). Извършването на същите престъпления с хулигански, расистки или ксенофобски мотиви, се наказва съответно с от 3 до 12 години, от 1 до 5 години, до 3 години и до 1 година затвор.

35 Решение 2/1957 от Заседание на Върховния съд.

36 Член 325, т. 1 НК: Който извърши непристойни действия, грубо нарушаващи обществения ред и изразяващи явно неуважение към обществото, се наказва за хулиганство с лишаване от свобода до две години или с пробация, както и с обществено порицание.

37 Виж Амнести Интернешънъл, „Заради това което съм. Хомофобия, трансфобия и престъпления мотивирани от омраза в Европа“ (INDEX EUR 01/014/2013)

38 Писмо изпратено до Министерството на правосъдието през септември 2013 г относно проекта за нов НК през май 2013 г. Повечето от притесненията относно проекта не бяха адресирани в завършения му вид, приет от парламента.

39 Член 22, т. 1 от проекта за нов Наказателен кодекс. Защитени признаци са: раса, цвят на кожата, националност, етнически произход, произход, религия, вяра, здравно състояние, възраст, пол, сексуална ориентация. Други притеснения, които Амнести Интернешънъл изложи, са липсата на полово неутрална дефиниция на изнасилване и сексуално насилие (чл. 163-168) и криминализирането на нерегламентирано пресичане на границата (чл. 352).

40 Член 207, Условия за образуване на досъдебно производство: (1) Досъдебно производство се образува, когато са налице законен повод и достатъчно данни за извършено престъпление. (2) В предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи производство от общ характер се образува по тѣжба на пострадалия до прокурора и не може да се прекрати на основание чл. 24, ал. 1, т. 9. (3) Тѣжбата трябва да съдържа данни за подателя и да е подписана от него.(4) При подаването на тѣжбата не се дължи държавна такса.

подаден сигнал в полицията, то прокуратурата трябва да бъде уведомена до 24 часа. Прокуратурата носи отговорността да започне разследване.

Областните и районните прокуратури носят отговорността за упражняване на контрол върху полицейските разследвания на престъпления от омраза. Прокурорите имат разнообразни контролни правомощия, като това да дават задължителни инструкции на следователите и да проверяват всички материали, събрани по разследването (чл. 196 от НПК). Преди да вземе решение да не образува досъдебно производство, прокурорът може да възложи на полицията или на други специализирани органи да извършат предварителна проверка.⁴¹

Разследването на престъпления, извършени с дискриминационен мотив (чл. 116, ал. 1, т. 11; чл. 131, ал. 1, т. 12 и чл. 162-165 НК), както и на много други престъпления, се води от полицейски следователи, които работят във всяко полицейско управление и дирекция на МВР.⁴²

По принцип разследването трябва да приключи в срок от два месеца. В особено сложни случаи, по-висшестоящ прокурор може да удължи срока на разследване до максимум четири месеца. В изключителни случаи Главният прокурор може допълнително да увеличи срока на разследването (чл. 234 НПК).

Разследващите органи представят резултатите от разследването на отговорния по случая прокурор (чл. 226 НПК), който след това решава дали да повдигне обвинение (чл. 242 НПК). Всички обстоятелства, които утежняват или смекчават отговорността на обвиняемия, трябва да са отбелязани в обвинителния акт (чл. 246 НПК).

Чл. 208. Законни поводи: Законни поводи за започване на разследване са: (1) съобщение до органите на досъдебното производство за извършено престъпление; (2) информация за извършено престъпление, разпространена чрез средствата за масово осведомяване; (3) лично явяване на дееца пред органите на досъдебното производство с признание за извършено престъпление; (4) непосредствено разкриване от органите на досъдебното производство на признаци за извършено престъпление.

41 Инструкции за провеждане на предварителни проверки, Прокуратура на РБ и МВР, No 89/ 10 март 2011, <http://www.sopa.bg/request.php?1467>, посетен на 7 ноември 2014 г.

42 Член 194 от Наказателно- процесуалния кодекс. Разпределение на делата в досъдебното производство между разследващите органи (1) Разследването се провежда от следователи по дела: 1. За престъпления от общ характер по чл. 95 - 110, чл. 357 - 360 и чл. 407 - 419а от Наказателния кодекс; 2. (доп. - ДВ, бр. 109 от 2007 г.) За престъпления, извършени от лица с имунитет, членове на Министерския съвет, съдии, прокурори и следователи или от държавни служители в Министерството на вътрешните работи или в Държавна агенция "Национална сигурност" 3. За престъпления, извършени в чужбина; (2) (доп. ДВ No 69/20080). В случаи, различни от тези описани в параграф (1) разследването се провежда от полицейски следователи.

3. ПРЕЧКИ ПРИ СЪОБЩАВАНЕ И РЕГИСТРИРАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА

„Основният проблем при съобщаването на престъпления от омраза в полицията е цялостното недоверие към тази институция.”

Драгомир Марков, социален работник към фондация „Авис Вита” в Пловдив. Фондацията предлага подкрепа на хора, практикуващи проституция, и на мъже, осъществяващи полови контакти с мъже. Интервю с Амнести Интернешънъл.⁴³

В цяла Европа малцинствени групи като мигранти, роми и мюсюлмани често не са склонни да съобщават за престъпления от омраза на полицията. Според Агенцията на Европейския съюз за основните права (АЕСОП) в целия Европейски съюз съществува тенденцията много случаи на престъпления от омраза да остават несъобщени. Например 74% от турските малцинства и 69% от ромите в ЕС, които са участвали в проучването на ЕС –МИДИС от 2009 г., са посочили, че не са съобщили на полицията за случаи на физическо насилие или заплахи. Попитани за причините за това, 52% и 75% съответно са отговорили, че нямат доверие на полицията.⁴⁴

Също така, съгласно повечето налична информация, престъпленията от омраза с мотив хомофобия и трансфобия често не се съобщават. Според ЛГБТ проучване на АЕСОП, направено в ЕС през 2013 г., 86% от ЛГБТ хората в България (лесбийки, гей мъже, бисексуални и трансполови хора), които са станали жертва на насилие или са били заплашвани с насилие, не са съобщили за случилото се на полицията. 32% от не

⁴³ Интервю с Драгомир Марков, Пловдив, 9 юли 2014 г.

⁴⁴ Агенция на Европейския съюз за основните права, EU – MIDIS Проучване на ЕС за малцинствата и дискриминацията, доклад с резултати, 2009, http://fra.europa.eu/en/sites/default/files/fra_uploads/663-FRA-2011_EU_MIDIS_EN.pdf%2C посетен на 9 декември 2014 г.

съобщилите посочват страха от хомофобски или трансфобски реакции от страна на полицията като причина за нежеланието си да подадат жалба.⁴⁵

Дори когато е съобщено за престъпления от омраза, някои от случаите може да останат нерегистрирани от властите на реда. В резултат на това, следствие по сигнала така и не започва или започва едва след намесата на местни организации. Например българските власти започват разследване по нападението на Георги, ром, над който е упражнено физическо насилие през 2013 г., едва след като Български желзинкски комитет представя случая пред прокуратурата (виж стр. 25). В случая с Назир полицията не е регистрирала нападението на мястото на извършването му и не е взела сведения от него след това.

СЛУЧАЯТ НА НАЗИР

На 16 септември 2013 г. Назир, търсец закрила от Ирак, е нападат в центъра на София от осем или девет души. Той се прибирал у дома заедно с приятел около 00:30 часа, когато мъж с висока черна шапка и черна риза се доближава до тях на ъгъла на улица Опълченска и улица Цар Симеон. Назир разказа пред Амнести Интернешънъл: *„Каза ни да спрем. Говорих с него на български и го попитах какъв е проблемът... тогава той изкара нож. Не си и представях, че нещата ще се развият толкова зле... мъжът се опита да ме намушка и в същото време много други хора ме атакуваха отзад с метални боксове”*.⁴⁶

Назир побягва, но нападателите го последват и продължават да го бият докато той не пада в канала. *„Почти изгубих съзнание, защото кракът ми кървеше. Свалих си обувката, взех връзката на ботуша и завързах крака си. Опитвах се да го оправя, но костта беше пробила кожата ми и стърчеше навън.”* Скоро Назир започва да вика за помощ. Една жена се отзовава, казва му, че линейка на бърза помощ е на път. Назир пристига в Пирогов около 02:00 часа през нощта. Подложен е на две операции и прекарва девет дни в болницата.

Ето какво му се е случило, когато се опитал да подаде жалба във Второ районно полицейско управление (2-ро РПУ): *„В болницата се отнасяха добре с мен... но полицаите въобще не дойдоха да ми вземат сведенията. Полицейски служители дойдоха само в началото, когато ме изкараха от канала и съобщиха по радио станцията, че човек от Сирия е бил набит. Казах им, че съм от Ирак”*.

Полицията носи отговорност за регистрирането на всички данни, свързани с вероятно престъпление, както и за информирането на компетентния прокурор в рамките на 24 часа. Полицията на мястото на произшествието не е регистрирал случая на Назир, а полицейски служители не са го разпитали нито в болницата, нито в който и да е

⁴⁵ Агенция на Европейския съюз за основните права: „ЕС ЛГБТ проучване, Проучване сред лесбийки, гей мъже, бисексуални и трансполови хора в Европейския съюз, резултати накратко“, 2013 г. <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-results>, посетен на 9 декември 2014 г.

⁴⁶ Интервю с Назир, Баня, 5 юли 2014.

момент след лечението.

Назир споделя, че се е свързал с полицията около четири месеца след атаката. Нямам сили да го направи по-рано, защото не можел да ходи без патерици след нападението. Опитал се да подаде жалба, но полицията не регистрирала молбата му.

“Първо отидох до районното управление близо до хотел „Рамада Принсес” в София (02-ро РПУ). Говорих с охраняващ полицай, който извика друго длъжностно лице. Човекът дойде и ми показа карта, на която трябваше да посоча къде точно се е случило нападението. След това ми каза, че не било в техния район. Написа ми друг адрес, на който трябваше да отида. Взех такси и отидох там. Учудих се когато разбрах, че това място не беше полицейско управление, а по-скоро разузнавателна служба или нещо такова... Служителите бяха в цивилни дрехи... двама от тях ми обясниха, че било прекалено късно да подам жалба за нападението, а единият ми каза да си заминавам, иначе щели да ме върнат обратно в Ирак.”

Служители на 02-ро РПУ казаха пред Амнести Интернешънъл, че няма никаква информация относно случая на Назир в тяхната база данни. Свързали са се с болницата Пирогов, където Назир е бил лекуван, но информацията, която са получили, е че би могло нараняванията му да са вследствие на инцидент.⁴⁷ Експертизата, която Амнести Интернешънъл разгледа, посочва, че кракът на Назир е бил счупен, но не се споменават предполагаеми причини за травмата.

На 19 септември 2014 г., след като представители на Amnesty International направиха запитване по случая, МВР отговори, че се провежда вътрешна проверка в Столичната дирекция, за да се установи дали полицията е изпълнила отговорно задълженията си при регистрирането на случая. На 12 декември 2014 г. МВР осведоми изследователите, че двама полицаи от 02-го РПУ са наказани за неизпълнение на задължението за полагане на необходимата грижа относно нападението на Назир. В момента на изготвяне на доклада не е ясно дали е образувано разследване по случая.

Скорешни проучвания, направени от други организации, осветляват проблема с бездействието на властите при регистрирането на престъпления като цяло. Въпреки че не се води отделна статистика, е възможно този генерален проблем да засяга и престъпленията от омраза.

От 2006 г. Център за изследване на демокрацията, тинк-танк в София, извършва ежегодно проучване на престъпленията, като оценява в каква степен определени видове престъпления остават несъобщени от жертвите или нерегистрирани от властите. Изчислено е например, че през 2010 г. в България са извършени 548 617 престъпления. Около 43% от тях не са съобщени на полицията; други 44% са били докладвани, но те не съществуват в официалните статистически данни на полицията. Според проучването само 12.5% от

⁴⁷ Среща с представители на 2-ро РПУ, 2 септември 2014 г.

престъпленията, извършени през 2010 г., са били включени в полицейската статистика.⁴⁸

Представители на Министерство на вътрешните работи признаха, че пропускат да се регистрират съобщенията за извършени престъпления е бил проблем в миналото, но подчертаха, че са взети мерки, които да гарантират надлежното регистриране на всеки сигнал за престъпление.⁴⁹ Едно по-скорошно проучване на Център за изследване на демокрацията, обаче, показва тенденции, подобни на описаните в периода 2006 – 2010 година. По-точно само 42.4% от извършените през 2012 г. престъпления са били докладвани на полицията. Нещо повече, проучването показва, че между 2007 г. и 2012 г. средно едва около 36% от съобщените престъпления са били регистрирани.⁵⁰

Един от факторите, които могат да попречат на ефективното разследване на престъпления от омраза или въобще на готовността да се започне такова, е вкорененият предрасъдък към малцинствата и групите, които често стават жертва на дискриминационно насилие. На среща с Амнести Интернешънъл някои служители се изказаха с предубеждение спрямо малцинствата и особено по отношение на ромите. Те обвиниха ромската общност за голям дял от престъпността в страната въпреки липсата на официални данни в подкрепа на твърденията им.

„Има много престъпления, извършени от роми, които са насочени към други граждани... те включват въоръжени грабежи, кражби и други престъпления против собствеността... Тези престъпления будят желание за отмъщение... 90% от грабежите са извършени от роми, не мислите ли, че това създава причина те да бъдат дискриминирани?“

Служител на 8-мо Районно полицейско управление, София, интервю с Амнести Интернешънъл, 3 юли 2014 г.⁵¹

“Не мисля, че имаме много случаи, в които ромите са дискриминирани. По-голямата част от престъпленията, с които се занимаваме, са извършени от роми... Имаме проблем с ромите, който трябва да се назове: те не работят, децата не ходят на училище.“

48 Центърът за изследване на демокрацията е провеждал национално проучване всяка година от 2006 г. до 2010 г. Проучването е основано на експериментална група от 2500 участници и 10 престъпни типологии, включително престъпления против собствеността и престъпления срещу личността, като сексуално и физическо насилие. Информацията от проучването, съдържаща и данни дали престъплението е било съобщено на полицията, е била сравнена с официалната полицейска статистика. Виж Центъра за изследвания на демокрацията: „Преобладаващи тенденции в престъпността 2000 – 2010, публикуван през 2011 г.

49 Среща с представители на Министерството на вътрешните работи, София, 3 юли 2014 г.

50 Център за изследване на демокрацията, Policy Brief 41, Преобладаващи престъпни тенденции 2012-2013 г. <http://www.csd.bg/artShow.php?id=16667>, посетен на 14 ноември 2014 г.

51 Среща с представители на 8-мо РПУ, София, 3 юли 2014 г.

Служител на Районна прокуратура — Плевен, интервю с Амнести Интернешънъл, 7 юли 2014 г.⁵²

Следователи от 6-то РПУ казаха, че според тях ромите извършват престъпления по-често от представители на другите етнически групи в България, защото те нямали образование и не работели. Те също подчертаха, че ромите не ценели образованието, както и че раждали по много деца, за да получават социални помощи.

Подобни убеждения будят притеснение относно това до каква степен властите могат да разследват престъпленията срещу ромите отговорно и обективно и още повече подронват доверието на ромите към органите на реда.

Липсата на доверие във властта и страхът от допълнително преследване са видими и сред други групи. Хомосексуален мъж сподели, например, че никога повече няма да отиде в полицията, „особено ако има връзка с това, че съм гей“.⁵³ Лайла, трансполова жена, която е нападната в София от скинари през 2009 г., разказа, че не е съобщила за нападението в полицията: „Те не биха направили нищо по разследването на случая... Не вярвам на полицията... те са трансфоби“.⁵⁴

Сириец, търсещ закрила, отбеляза: „Ако не мога да вярвам на държавата да защити бежанците, защо да вярвам на полицията?“⁵⁵ Някои адвокати, които работят с мигранти, споделят, че много от тях се страхуват да съобщат за претърпени нападения от омраза, защото мислят, че това би имало негативен ефект върху възможността им да получат бежански или друг статут.⁵⁶

Други фактори, които възпират хората от малцинствени групи да съобщават за подобни престъпления, са случаите на полицейско насилие над представители на тези групи, както и това, че не се търси съдебна отговорност на служителите, които нарушават правата на човека. Органите, създадени съгласно договорите за правата на човека, изразяват тревога относно използването на прекомерна сила от полицаи срещу представители на етническите малцинства в България, както и относно липсата на независим механизъм, който да разследва сигнали за подобни нарушения. През 2011 г. Комисията за правата на човека изрази загриженост относно „дискриминацията, мотивирана от расизъм от страна на правоприлагащите служители“. Комисията подчерта, че „никой от тези случаи не е приключил с наказания за замесените полицейски служители и на жертвите не са изплатени обезщетения. Комисията се притеснява, че настоящата система показва липса на безпристрастност и доверие и не гарантира налагането на наказания на полицаите, които извършват нарушения на правата на човека. Държавата страна по договора трябва да гарантира създаването и прилагането на независими механизми за съдебно преследване и наказание в случаи на престъпни действия, извършени от

52 Среща с представители на Районна прокуратура Плевен, 7 юли 2014 г.

53 Интервю с М., 9 юли 2014 г.

54 Кореспонденция по електронна поща с Лайла, 1 декември 2014 г.

55 Среща със сирийци, търсещи закрила, 5 юли 2014 г.

56 Среща със Съвета на жените бежанки в България, 2 юли 2014 г.

полицията".⁵⁷ Подобни притеснения изрази и Комисията на ООН против изтезанията.⁵⁸

Данни относно сведения за насилие и малтретиране от страна на полицията се събират от прокуратурата, но тази информация не е разпределена по мотиви.⁵⁹ Въпреки че темата е извън обхвата на този доклад, някои интервюирани изразиха съмненията си относно ефективността и безпристрастността на разследванията, свързани с нарушаването на правата на човека, включително и престъпленията от омраза, извършени от служители на полицията. Известен е например случай с предполагаема прекомерна употреба на сила от страна на полицейски служители със съпровождащи твърдения за расистки обиди, насочени срещу група от 30 роми в клуб в Плевен през 2009 г. Случаят все още не е разследван от прокуратурата. Четиримата мъже, които разговаряха с Амнести Интернешънъл, са претърпели наранявания, които според съдебно-медицинския доклад най-вероятно са настъпили вследствие на ритници, удари с юмруци и нанесен побой с предмети, оприличени на палки.⁶⁰ Поне един от пострадалите е получил медицински документ, потвърждаващ, че е претърпял фрактури. В интервю с Amnesty International прокурор от Окръжна прокуратура — Плевен каза, че фрактурите се считат за телесна повреда достатъчно сериозна, за да наложи образуването на досъдебно производство. Въпреки това прокурорът оспори наличието на подобни наранявания в този случай.⁶¹

През август 2009 г. седем от мъжете, претърпели наранявания, подават жалби до прокуратурата с искане да се образува разследване относно твърденията за неправомерна употреба на сила от страна на полицията.

Директорът на Районната дирекция на МВР е упълномощил състав от полицейски служители да съберат необходимите доказателства по случая. Намерената информация е била предоставена на прокуратурата, която е взела решение да не образува досъдебно производство по по-голямата част от жалбите на база на това, че нямало достатъчно доказателства, които да сочат, че действията на полицията са представлявали престъпни деяния.⁶² Досъдебно производство е било образувано срещу неизвестни извършители за претърпени наранявания на един от мъжете, който е изпаднал в кома.

По време на изготвянето на настоящия доклад, това производство бе текущо на теория, но на практика следователите бяха преустановили активното търсене на извършителя. Полицейски служител е дисциплинарно наказан, след като е записан на видео материал как

57 Комисията за човешки права, Заключителни наблюдения над България. CCPR/C/BGR/CO/3, 11 август 2011 г., параграф 8, достъпен на http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR/C/BGR/CO/3&Lang=En, посетен на 27 октомври 2014 г.

58 Комисия против изтезанията, Заключителни наблюдения на Комисията против изтезанията, България, CAT/C/BGR/CO/4-5, декември 2011 г., параграф 28, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2FC%2FBGR%2FCO%2f4-5&Lang=en, посетен на 1 ноември 2014 г.

59 Върховната касационна прокуратура информира Амнести Интернешънъл, че 39 разследвания са образувани относно твърдения за използване на неправомерна сила от страна на полицията; 15 служители са били изправени пред съд, от които 8 са били осъдени.

60 Интервю с В., И., О., С., 6 юли 2014 г.

61 Среща с представители на Окръжна прокуратура – Плевен, 7 юли 2014 г.

62 Писмо от прокурор Виктор Доцев, No. 05723/2009 от 20 октомври 2009г.

удря един от мъжете.⁶³ Въпреки това полицаят е продължил да служи в същото районно управление до пенсионирането си.⁶⁴

ЛИПСА НА ОФИЦИАЛНИ ДАННИ

Официални данни относно насилие, мотивирано от дискриминация, не се събират систематично и подробно от властите в България.⁶⁵ По тази причина е трудно да се установи честотата, с която тези престъпления се съобщават, разследват или преследват съдебно.

Също така официалните статистики не съдържат доклади или сведения относно престъпления от омраза. По много от тях може и да не се стигне до съдебно преследване или издаване на присъда, а дискриминационният мотив може да не се вземе под внимание по време на съдебния процес. Подобна информация би била полезна при оценяването на ефективността на разследването и съдебното преследване и би спомогнала за подобряване на дейностите, целящи борба с престъпленията от омраза.

Съдебни служители споделиха, че данните относно случаи на убийство (чл. 116, ал. 1, т. 11 от НК) и телесна повреда (чл. 131, ал. 1, т. 12 от НК), извършени от расистки или ксенофобски подбуди, не се събират разпределени според мотива. Същия проблем отбелязва и Комисията за защита от дискриминация, която е кореспондентът относно престъпленията от омраза в България за Офиса на демократични институции и човешки права, част от Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа. Комисията подчертава още, че различните органи на властта събират много информация, но без да се координират помежду си.⁶⁶

Комисията предостави на Амнести Интернешънъл следната информация относно убийства и физическо насилие, извършени с мотив расизъм, ксенофобия или хулиганство, макар и мотивите да не са разграничени един от друг. През 2013 г. два нови случая на убийство (чл. 116, ал. 1, т. 11 от НК) са били съобщени на полицията, седем случая са били дадени под съд и четири случая са приключили с произнасянето на осъдителна присъда.⁶⁷ Освен това 633 случая на физическо насилие са били съобщени на полицията,⁶⁸ 290 случая са били съдебно преследвани и в 232 случая нападателите са били осъдени.

Статистиките, касаещи физическото насилие, показват много по-високи показатели от тези за 2011 г. - следващата по актуалност година, за която има данни. През 2011 г. са били

63 Youtube video, качено на 4 август 2009 г., <https://www.youtube.com/watch?v=b27s8kN2unU>, видно на 9 декември 2014 г.

64 Среща с прокурор от Районна прокуратура – Плевен, 7 юли 2014 г. и среща с представители от полицейски управления Плевен, 3 септември 2014 г.

65 Агенция на ЕС за оснвните права: Да направим престъпленията от омраза видими в ЕС; да признаем правата на пострадалите лица, 2012 г., стр.36. Агенцията е включила България в категорията страни, където информация се събира само за малък брой на нападения, свързани с ограничен брой защитни признаци и тя обикновено не се публикува. http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2012_hate-crime.pdf, посетен на 2 ноември 2014 г.

66 Среща с представители на Комисията за защита от дискриминация, 3 юли 2014 г.

67 Писмо от Комисията за защита от дискриминация, No 16-13-112 от 12 ноември 2014 г.

68 Комисията не конкретизира членовете на НК, на базата на които тези данни са събрани. Физическото насилие включва престъпления според чл. 131, ал. 1, т. 12 и чл. 162, ал.2 от НК, които се отнасят до насилие, причиняващо единствено леки или никакви телесни наранявания.

съобщени 29 случая, при които 40 души са били съдебно преследвани, а 10 осъдени. Статистиките от 2011 включват само самостоятелни престъпления (чл.162 НК). Допълнително, тези от 2013 включват убийство и физическо насилие асоциирано с хулигански, расистки и ксенофобски мотив. Поради това е трудно да се направи съдържателен анализ на тенденциите от година на година.⁶⁹

Отделно, през април 2014 г. Заместник-главният прокурор информира, че Софийска градска прокуратура и Софийска районна прокуратура са образували 80 наказателни производства, свързани с престъпления, извършени срещу представители на етнически малцинства за периода януари 2013 г. – март 2014 г., в това число мигранти, хора, търсещи закрила, роми и етнически турци.⁷⁰

Освен информацията, събрана от държавните органи, някои данни за престъпления от омраза срещу хора от етническите малцинства като роми, мигранти, мюсюлмани, както и срещу религиозни храмове, се събират от граждански организации. Например според Европейския център за правата на ромите през 2011 г. и 2012 г. е имало поне 14 случая на агресивни нападения. В резултат на това трима роми са починали, а 22 са били ранени. Някои от тези нападения са се случили след антиромските протести, организирани в няколко града през септември 2011 г. във връзка с пътна злополука, в която младеж от български произход е бил убит от ромски шофьор от село Катунца (Пловдивско).⁷¹ През 2013 г. офисът на Главния мюфтия, религиозен водач на мюсюлманите в България, е отчел 15 нападения срещу мюсюлмански религиозни храмове.

Официалните данни за престъпления от омраза не включват тези с хомофобски и трансфобски мотиви, защото сексуалната ориентация и половата идентичност не са защитени признаци според настоящото законодателство. Според проучване, направено през 2013 г. от Агенцията на Европейския съюз за основните права (АЕСОП – ЛГБТ проучване), 31% от запитаните ЛГБТ хора в България са претърпели насилие или заплахи за насилие през последните пет години, въпреки че не непременно всички нападения са били мотивирани от хомофобия или трансфобия. 68% от тези хора смятат, че последните инциденти на насилие или заплахи са били свързани с тяхната сексуална ориентация или пола идентичност.⁷²

69 Офис за демократични институции и човешки права към Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа; Докладване на престъпления от омраза. Достъпно на <http://hatecrime.osce.org/bulgaria?year=2011>, посетен на 10 декември 2014 г.

70 Не е ясно дали към тези случаи са приложени и ненасилствени престъпления, включително и тези установени по чл. 162 ал. 1 и чл. 164, ал. 1 от НК.

71 Официално становище на Амнести Интернешънъл, България: държавните власти трябва да предприемат спешни мерки за предотвратяване на ескалиращото насилие насочено към ромската общност, <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR15/002/2011/en/9db7c314-4bf4-47dc-bef5-b9d5897102ae/eur150022011en.html>

72 Агенция на Европейския съюз за основните права, Проучване за изследване на данни, <http://fra.europa.eu/DVS/DVT/lgbt.php>, посетен на 9 декември 2014 г.

4. НЕАДЕКВАТНИ РАЗСЛЕДВАНИЯ

„Обръщам внимание на държавните органи, натоварени с разследването на прояви на ксенофобия и расизъм, че е необходимо да проявяват особена взискателност. Те следва да разпознават и разследват вероятността едно престъпление да е мотивирано от омраза, а не автоматично да го разглеждат като престъпление, извършено от хулигански подбуди, както не веднъж е ставало при предишни подобни случаи.”

Изявление на Националния омбудсман на Република България, 6 ноември 2013 г.⁷³

Компетентните органи имат задължението да образуват бързи, ефективни, адекватни и цялостни разследвания на всички престъпления. В случаите на престъпления, мотивирани от омраза, европейското право в областта на правата на човека изисква компетентните органи да предприемат всички необходими мерки за разкриването на всякакви дискриминационни

⁷³ <http://www.ombudsman.bg/public-positions/2845>, посетен на 8 декември 2014 г.

мотиви.

За да изпълнят задълженията си, следователите трябва да следват процедури, които да гарантират разпознаването на показатели за възможни престъпления от омраза както в началото, така и по време на разследването. Въпреки че полицейските органи като цяло отбелязват, че вземат предвид определени показатели като членство в расистка група или сведенията на заподозрените, става ясно, че чувствителността им към други показатели е значително по-ниска. Такива белези са например възприятието на жертвите и на свидетелите, които са сред най-важните, или мястото и естеството на нападението и дали те се вписват в модела на други престъпления от омраза, извършени наскоро.⁷⁴

Проучванията на Amnesty International показват, че българските органи на реда не изпълняват задълженията си и системно не успяват да проведат пълно разследване на предполагаемите дискриминационни мотиви, асоциирани с престъпления срещу представители на етнически и религиозни малцинства, срещу мигранти, хора, търсеци закрила, бежанци и ЛГБТ хора.

СЛУЧАЯТ НА ГЕОРГИ

Георги, млад мъж от ромски произход, е нападат от банда от осем или девет души в следобеда на 3 ноември 2013 г. в центъра на София. Георги описва нападението така:

„Първо един от тях ме грабна, а после ме свалиха на земята и всички започнаха да ме ритат и да викат „Ще те направим на сапун, мангал!“ . Спомням си, че няколко жени дойдоха и се опитаха да ми помогнат... Мъжете започнаха да ги псуват и им казаха, че ме бият, защото съм циганин.“

Георги разказва, че полицаите, които са дошли на мястото на инцидента, са били много груби и са го обвинили, че им губел времето. На следващия ден е призован в 4-то районно полицейско управление. Той отива навреме, но разследващият полицаи отлага срещата. Три седмици по-късно, с помощта на Български хелзински комитет, Георги сезира писмено Софийска районна прокуратура за нападението.

Компетентните органи признават дискриминационния мотив за нападението на Георги. Образовано е досъдебно производство за насилие на основание етническа принадлежност (Чл. 162, ал. 2 НК). Въпреки това ефективността на разследването остава неясна, имайки предвид, че то е било образувано на 27 ноември 2013 г., два дни след като Български хелзински комитет съобщава на прокуратурата за случая.

Полицейски служители от 4-то РПУ потвърдиха, че две патрулни коли са били на мястото на нападението, както и че жертвата и свидетелите са били разпитани незабавно. Двама от заподозрените са били задържани от полицията, но по-късно освободени. През септември 2014 г. полицейски представители от 4-то РПУ споделиха с Амнести Интернешънъл, че тези двама заподозрени впоследствие са били призовани

⁷⁴ Виж OSCE/ODHR Предотвратяване и регистриране на престъпления от омраза: Ресурсен наръчник за неправителствените организации в региона на OSCE, глава 2, <http://www.osce.org/odihr/39821?download=true>

в управлението, но само един се е отзовал. Другият заподозрян все още не е разпитан, макар че са минали месеци от случилото се.⁷⁵

Когато Амнести Интернешънъл се срещна с Георги през юли 2014 г., той все още имаше проблеми със здравето в резултат на нападението. През март 2014 г. той е губил съзнание поне два пъти. Линейка на бърза помощ е пристигнала, но не е бил заведен в болницата, само са му дадени болкоуспокояващи. Георги обяснява, че било трудно да получи медицински грижи, защото нямал здравна осигуровка.

Нещо повече, Георги казва, че на 6 март 2009 г. е бил наръган с нож от група хора с крайнодесни възгледи. Той съобщил за случая в полицията с помощта на Български хелзинкски комитет, но Заместник-главният прокурор посочи, че данни за това нападение не могат да бъдат открити.⁷⁶

По време на изготвянето на този доклад разследването по нападението на Георги през 2013 г. все още не е приключило.

НЕУСПЕХ ПРИ РАЗКРИВАНЕТО И РАЗПОЗНАВАНЕТО НА ДИСКРИМИНАЦИОННИ МОТИВИ

„През последните 10 века в България са живели различни нации, затова българите са толерантни хора. В 99% от случаите няма мотиви на расизъм или ксенофобия. Не съм имала подобни случаи. Често се занимаваме с престъпления, свързани с хулигански подбуди.“

Прокурор от София, интервю с Амнести Интернешънъл, юли 2014 г.⁷⁷

„България е трудна страна, преживях най-лошите дни от живота си там. Чувал съм много истории за мигранти, които са били тормозени.“

Али, сириец, търсещ закрила, който е намушкан с нож през ноември 2013 г. Интервю с Амнести Интернешънъл, септември 2014 г.

От изключителна важност е компетентните органи и политическите лидери да гарантират разпознаването, разследването и публичното осъждане на дискриминационните мотиви при престъпленията от омраза, за да се предотврати не само извършването им в бъдеще, но и да се противопостави на дискриминацията като цяло. Европейският съд по правата на човека многократно подчертава необходимостта да се вземат под внимание дискриминационните мотиви при престъпленията от омраза. Въпреки това в доклада си от 2014 г. за България Европейската комисия срещу расизма и нетолерантността (ЕКРН) отбелязва, че „много

⁷⁵ Среща с представители на 4-то РПУ, 2 септември 2014 г.

⁷⁶ Писмо на заместник Главния прокурор Пенка Богданова до Амнести Интернешънъл, No 6732 от 6 октомври 2014 г.

⁷⁷ Среща с представители на Софийска районна, окръжна и апелативна прокуратура, 10 юли 2014 г.

често се използват други хипотези от Наказателния кодекс, като чл. 325, касаещ хулиганството, вместо тези, които имат за обект расисткото насилие".⁷⁸

НАПАДЕНИЕ СРЕЩУ ДЖУМАЯ ДЖАМИЯ

„Това не беше хулиганско нападение, а открито нападение над мюсюлмански религиозен храм.” Ерсин Ахмед, районен мюфтия на Пловдив.⁷⁹

През последните години са били организирани няколко протеста срещу реституирането на имоти на мюсюлманската общност, иззети по време на комунистическия режим.⁸⁰

На 7 и 14 февруари 2014 г. членове и поддръжници на националистически организации се събират пред Апелативния съд в Пловдив, за да протестират срещу реституирането на Главното мюфтийство на джамията в Карлово. Според Ерсин Ахмед, регионалният мюфтия, около 200 души са присъствали на протеста на 7 февруари и между 2000 и 3000 на този, проведен на 14 февруари, когато съдът взема решение в полза на Главното мюфтийство.

След като съдебното решение е обявено публично, протестиращите извървяват пътя до джамията и започват да хвърлят камъни и пиратки по сградата, това продължава около 20-30 минути. Видео от протеста показва как протестиращите крещат дискриминационни лозунги като: „България е наша земя, турците навън!” и “Циганите на сапун, това е наша земя!”. Полицията е направила предпазен кордон около джамията, но не успява да удържи протестиращите на разстояние, което би им попречило да повредят сградата. Няма ранени и полицаите остават на мястото до 17:00 часа.

Въпреки дискриминационните лозунги, директорът на 4-то РПУ Пловдив сподели с Амнести Интернешънъл, че целта на протеста не е била самата джамия и че не е имало признаци, че протестът и нападението над джамията са били мотивирани от етническа или религиозна омраза. Той обясни, че протестиращите са почувствали емоционално безпокойство от това, че сградата в Карлово е била върната на мюсюлманската общност, и техните действия са били мотивирани от материалната загуба. Директорът заяви още, че отправянето на заплахи и обиди може да насочи към дискриминационен мотив, когато то е тясно свързано с повода за протеста – например в случай че е част от речта на организатора или водача.

Пет наказателни производства са образувани във връзка с нападението на 14 февруари 2014 г. Трима души са подведени под съдебна отговорност за хулиганство (чл. 325 от НК) и един — за увреждане сградата на джамията (чл. 164.2 от НК). По време на изготвянето на настоящия доклад още едно производство срещу неизвестни

78 ЕКРН доклад за България, CRI (2014) 36, публикуван през септември 2014 г., параграф 58 и 59, <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Bulgaria/BGR-Cbc-V-2014-036-ENG.pdf>, посетен на 27 октомври 2014 г.

79 Интервю с Ерсин Ахмед, 9 юли 2014 г.

80 На основа на Закона за вероизповеданието от 2002 г. (временни и крайни разпоредби 5) всички вероизповедания могат наравно да получат реституираното си имущество. Има сведения, че Главното мюфтийство е подало десетки молби за да получи обратно няколко реституирани сгради.

извършители за увреждане на сградата (чл. 164, ал. 2 от НК) бе текущо.

Проучването на Амнести Интернешънъл показва, че компетентните органи са склонни да разглеждат агресивните нападения срещу малцинствата по-скоро като мотивирани от хулиганство, а не от расизъм или ксенофобия, дори и в случаите, в които признаци като отправяне на заплахи и обиди сочат към наличието на дискриминационен мотив.

Редица фактори допринасят за тенденцията тези престъпления да се разглеждат като извършени от хулигански подбуди. Те включват и факта, че е по-лесно да се съберат данни, доказващи хулиганство. Има и друго – законите, свързани с убийство или физическо насилие, извършено с расистки или ксенофобски мотив (чл. 116, ал. 1, т. 11 и 131, ал. 1, т. 12 от НК), са сравнително нови и служителите нямат необходимия опит, а дори в някои случаи и съответното обучение, за да ги прилагат на практика, включително и що се отнася до мерките, които трябва да се предприемат за разкриване на дискриминационния мотив по време на разследването. В резултат на това жертвите или свидетелите не са систематично допитвани за това какъв според тях е мотивът на нападението. Други потенциални показатели за извършено престъпление от омраза също не са разглеждани по подразбиране, като например използването на дискриминационен език или това, че жертвата принадлежи към група със защитени признаци.

СЛУЧАЯТ НА МЕТИН

На 9 ноември 2013 г. Георги Димитров Димитров (известен като Метин), българин от турски произход, е брутално нападнат близо до дома му на улица Пиротска в София. Метин и неговата партньорка Минка живеели в жилищен комплекс, който по това време е бил дом и на голям брой мигранти. Минка обяснява какво се е случило, докато чакала Метин да се прибере след работа в деня на нападението: „Петима скинари влязоха в двора и започнаха да чукат по вратите... Бяха с бръснати глави и носеха черни дрехи... Аз се заключих отвътре... Хванаха един арабин, който живее тук, и започнаха да го удрят с метална пръчка. За щастие той успя да избяга. Хазиянът се намеси и ги попита защо нападат мъжа, а те изкрещяха: „Защо защитаваш мигрантите? Те убиват български момичета!“⁸¹

След като петимата мъже напускат жилищния комплекс, Минка излиза навън да потърси Метин. Намира го на улицата покрит с кръв. Полицаяте вече били на мястото. Минка е убедена, че същите петима мъже са нападнали Метин, мислейки го за чужденец. Тя сподели с Amnesty International, че полицаи са я разпитали на следващия ден и тя казала, че трима мъже са се опитали да нахлуят в апартамента им малко преди нападението над Метин.

Метин не си спомня много от случилото се. Ето какво разказва той: „Прибирах се с един приятел, Емин, който е арабин. Когато бяхме точно пред вкъщи, петима скинари се запътиха към нас и започнаха да бият Емин. Попитах защо го бият и след това усетих удар в гърба. Не помня нищо друго, всичко се случи толкова бързо.“⁸² Метин

⁸¹ Интервю с Минка, ноември 2013 г. Телефонен разговор с Минка, 26 ноември 2014 г.

⁸² Телефонен разговор с Метин, 26 ноември 2014 г.

претърпява животозастрашаващи наранявания и прекарва няколко седмици в кома. В резултат на нападението, година по-късно, Метин все още има проблеми със здравето.

На място са арестувани трима заподозрени и са образувани три досъдебни производства за опит за убийство от хулигански подбуди. Обвинителният акт срещу заподозрените е съставен на 31 юли 2014 г.⁸³

Представители на Столична дирекция на МВР казаха, че опитът за убийство срещу Метин се счита за извършен от хулигански подбуди, защото заподозрените не са го познавали и нападението се е случило на обществено място.⁸⁴ Те уточниха, че расисткият мотив е бил изключен, защото се смятало, че агресията на нападателите е в резултат на нетрезвото им състояние, а не на расистки убеждения. Също така не е намерена връзка между нападателите и крайнодесни групи. Полицейските служители отрекоха Минка да е споменавала за мъжете, които са влезли в жилищния комплекс преди нападението.

Разследването не взема под внимание няколко показателя, които предполагат, че е възможно Метин да е бил нападател заради етническия му произход или защото нападателите са го помислили за мигрант, тъй като визуално се забелязва, че той не е етнически българин. Следователите са изключили расисткия мотив на основата на това, че нападателите са били под въздействието на алкохол. Това само по себе си не изключва възможността за расистки мотив.

Метин е живял в сграда, в която е имало много мигранти и хора, търсещи закрила. Твърди се, че петимата мъже, които са опитали да нахлуят в жилището му – неговите потенциални нападатели, са използвали дискриминационен език срещу чужденците, както е описано от няколко хора, включително и от Минка. Прокурорът по делото не е взел под внимание тези елементи при класификацията на престъплението и не е дал инструкции на следователите за допълнително разследване.

Много държавни служители се съгласиха, че е по-лесно да се установи,⁸⁵ че дадено престъпление е с хулигански подбуди, отколкото че е мотивирано от дискриминация. Както обяснява Румен Попов, прокурор в Окръжна прокуратура — Пловдив, *„дискриминационният мотив може да се установи със сигурност тогава, когато заподозрените споменат за него в признанията си. В други случаи прокурорите могат да го установят чрез разследването, изключвайки всякакъв друг възможен мотив. Това като цяло е трудно”*.⁸⁶

На среща с представители на Амнести Интернешънъл в Пловдив съдии потвърдиха, че

⁸³ Писмо до Амнести Интернешънъл от Заместник-главния прокурор Пенка Богданова, No 6723 от 6 октомври 2014 г.

⁸⁴ Интервю с представители на Столична дирекция на МВР, 2 септември 2014 г.

⁸⁵ С Решение No 2/1957 на Plenарно заседание на Върховния съд, „хулиганство“ е определено като действие, което не е извършено с личен мотив и не е в резултат на минали взаимоотношения между жертвата и извършителя.

⁸⁶ Среща с Румен Попов, Пловдив, 8 юли 2014 г.

дискриминационен мотив може да се установи само ако извършителите са демонстрирали специфичен начин на поведение, като използване на дискриминационен език, за което е желателно да има потвърждение от свидетели, или разпространение на брошури преди извършване на престъплението. Предишни деяния или членства в крайно десни организации също биха насочили към възможен дискриминационен мотив, въпреки че това само по себе си не би било достатъчно обективно доказателство.⁸⁷

От друга страна всичко, което е необходимо за доказването на престъпление по хулигански подбуди, е това, че се е случило на публично място, в присъствието на свидетели и при условие, че жертвата не се познава с извършителя (виж стр. 13). Представители на няколко прокуратури в София обърнаха внимание на това, че за разлика от хипотезата за хулигански подбуди, която служи за основа на повечето разследвания, хипотезата за дискриминационен мотив може да се установи на основата на по-тесен обхват от доказателства.

Начинът на провеждане на разследването може да се промени и по-точно неговата класификация и мотивите могат да се променят, ако се появи нова информация. Прокурор Георгиев от Върховната касационна прокуратура подчерта, че „досъдебното *производство се образува на основа на достъпната информация до този момент... в процеса на събиране на повече данни и доказателства към обстоятелствата по престъплението могат да се включат допълнителни мотиви*“.⁸⁸

На практика това се случва рядко. Възможността за дискриминационна мотивация се разследва само ако има насочващи очевидни фактори и то в ранния етап на процеса и когато прокурорите дадат изрични инструкции за вземане на дискриминационния мотив под внимание.

В действителност разкриването на дискриминационен мотив изисква използването на цял набор от активни мерки от страна на разследващите. Те включват, например, разпитване на заподозрените за техни възможни дискриминационни възгледи или за връзки с организации, които насърчават дискриминационни разбирания; задаването на конкретни въпроси на свидетелите; вземане под внимание разбирането на жертвата за възможния мотив или отбелязване на това дали престъплението има общи характеристики с други скорошни нападения от омраза. Тези стъпки може да не бъдат следвани старателно, ако разследващите служители не вземат предвид възможния дискриминационен мотив от самото начало.

Теоретично възможно е също така дискриминационният мотив да се отчете по време на съдебния процес на базата на нови доказателства, ако прокурорът промени обвинителния акт. Но ако прокурорът не предприеме тази активна стъпка, вероятността съдиите да вземат мотива под внимание е малка, тъй като това би нарушило правата на ответната страна.⁸⁹

87 Среща със съдии от Софийски градски и окръжен съд, 4 юли 2014 г.

88 Среща с прокурор Георгиев, 2 юли 2014.

89 Среща със съдии от Софийски градски и окръжен съд, 4 юли 2014 г.

От особена важност е престъпленията, извършени с дискриминационен мотив, да се определят като такива. Въпреки че хулиганският мотив подлежи на тежко наказание, подобно на дискриминационния, престъпленията от омраза са отделна категория нарушения (виж стр. 13). Те представляват вид дискриминация и държавите са задължени според международното право да вземат широк кръг мерки за справяне с тях. Това включва и тяхното разпознаване и прецизно регистриране. Тези данни могат да се използват за създаването на ефективна политика за борба с причините за дискриминация и да спомогнат за изграждането на доверие между органите на властта и преследваните общности. Това от своя страна би насърчило по-доброто съобщаване на престъпления, събирането на по-точна информация и намирането на по-ефикасни начини за справяне с дискриминацията. Както А.А., който е нападат в София през май 2011 г., отбелязва: „Ако не се адресират, подобни нападения (дискриминационни нападения) могат да доведат до сериозно социално напрежение... те не са просто обикновени грабежи. Когато споделих с моите приятели за случилото се с мен, видях тяхното възмущение”.⁹⁰

Представител на Главното мюфтийство подчертава относно случаите на нападения срещу религиозни храмове: „Полицията се затруднява да докаже, че тези нападения са мотивирани от расизъм, затова ги счита за подбудени от хулиганство”.⁹¹ Бившият председател на парламентарната комисия по правни въпроси, Четин Казак, казва, че „за съжаление прокурорите и следователите почти никога не използват тези разпоредби (на престъпленията от омраза), защото е трудно да се докажат мотивите... проблемите идват от това, че законът не се прилага, а не от липсата на законодателство. Законът не се използва в пълния му обхват, формулировката „от хулиганство” е често използвана и престъпленията от омраза не се разглеждат като такива”.⁹²

НАПАДЕНИЕ НАД ДЖАМИЯТА БАНЯ БАШИ

„Ясно заявих на полицията, че нападението беше мотивирано от омраза към мюсюлманите. Знам, че поне няколко други от присъстващите на нападението в този ден са съобщили същото на полицията.” Мустафа Избищали, Районен мюфтия, София⁹³

Джамията Баня Баши, единствената действаща джамия в София, е прекалено малка, за да събере всички мюсюлмански поклонници. Затова по време на петъчната молитва се налага много от хората да се молят на тротоара до сградата. На 20 май 2011 г. джамията е нападната от агресивни протестиращи.

Според районния мюфтия на София и поклонника Вели Караахмед, които са били в джамията на този ден, протестиращите се събрали в градинката зад джамията в 11:30

⁹⁰ Интервю с А.А., 10 юли 2014 г.

⁹¹ Среща с представители на Главно мюфтийство, 3 юли 2014 г.

⁹² Среща с народния представител Четин Казак, 3 юли 2014 г.

⁹³ Интервю с Мустафа Избищали, 4 юли и 3 септември 2014г.

часа, два часа преди петъчната молитва. Демонстрацията е била организирана от националистите от партия „Атака“, под претекст, че ще протестира срещу шума от високоговорителите на джамията. Участие са взели Волен Сидеров, лидерът на „Атака“, и други членове на партията, които по това време са били и народни представители. Два часа по-късно не повече от 200 протестиращи са се насочили към джамията, крещейки расистки обиди („Турски дебили!“, „Мръсни терористи!“) и хвърляйки камъни по сградата и молещите се.

Министърът на вътрешните работи каза, че полицията била информирана в 11:50 часа за това че община София е разрешила протеста и членове на „Атака“ се събрали до джамията.⁹⁴ Полицаи са били изпратени на мястото и са останали там до 14:00 часа, когато протестиращите се разотиишли. Петима мюсюлмански поклонници, петима полицейски служители и един член на парламента от партия „Атака“ са били ранени.

Ахмед, молещ се в джамията в този ден, сподели с Amnesty International: „*Не съм бил свидетел на подобно агресивно нападение преди. Те дойдоха с яйца и палки...целта не беше протест, а целенасочена атака*“.⁹⁵

Президентът на Република България публично осъди нападението в приета от парламента декларация, която призова органите на прокуратурата и съдилищата да предприемат действия. Образуванн са няколко разследвания: две за хулиганство, едно за нанесена телесна повреда на член на парламента от партия „Атака“ и две за подбуждане към омраза. В разследването за физическото нападение над мюсюлманските поклонници не е взет под внимание потенциален дискриминационен мотив. През юли 2014 г. Заместник-главният прокурор информира Амнести Интернешънъл, че само едно от разследванията за подбуждане към омраза е все още текущо.⁹⁶

Служители на 5-то РПУ казаха пред Амнести Интернешънъл, че следствието по този случай е сложно, но поясниха, че в разследваните престъпления от хулиганство няма мотиви на религиозна омраза. Те подчертаха, че понякога един протест може да започне мирно, но да премине в насилие, заради присъствието на няколко агресивни протестиращи.⁹⁷ Един представител на МВР обясни, че протестът не е бил срещу мюсюлманите, а срещу шума от високоговорителите на джамията, както и срещу

94 Заявено от Министъра на вътрешните работи по време на парламентарно разпитване.

95 Среща с Ахмед, 5 септември 2014 г.

96 Друго разследване за подбуждане към омраза срещу неизвестни извършители, образувано на базата на оплакване подадено от Вели Караахмед, е било прекратено на 17 октомври 2011 г. През 2013 г. той е сезирал Европейския съд по правата на човека, твърдейки, че разследването е било неправилно класифицирано и че правата му като пострадало лице са били нарушени. Делото все още е в ход към декември 2014 г., когато този доклад е подготвен. Караахмед с/у България, Номер на жалбата 30587/13, подадена на 30 април 2013 г. и изпратена на българското правителство на 3 декември 2013 г. <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-141791>, посетен на 23 януари 2015.

97 Среща с представители на 5-то РПУ София, 2 септември 2014 г.

използването на тротоара до сградата като място за молитви.⁹⁸ Когато бе запитан за дискриминационния език, използван от някои от протестиращите, той отказа да коментира, с обяснението, че не е бил пряк свидетел на събитията.

Служители в 01-во РПУ София заявиха, че атаката е от хулигански подбуди, тъй като целта на протестиращите е била по-скоро да нарушат спокойствието и обществения ред, отколкото да атакуват мюсюлманите или джамията, водени от дискриминационни подбуди. Разследващите по случая отрекоха някой от свидетелите да е споменавал дискриминационна мотивация, но най-малко трима свидетели, които разговаряха с Амнести Интернешънъл, подчертаха, че са казали на полицията, че поради расисткия език, използван от протестиращите, считат, че атаката е била с цел да се дискриминират мюсюлманите.

ЛИПСА НА ОПИТ И ОБУЧЕНИЕ

„Тези разпоредби са съвсем нови, бяха включени едва преди няколко години в Наказателния кодекс. Отнема време да се разработи практика, която да различава хулигански от расисти или ксенофобски подбуди. Дори няма определение за това какво представлява расистка или ксенофобска подбуда. Опитът ни показва, че са необходими години, за да се затвърди установена практика.“

Изказването е направено от съдия по време на среща на Амнести Интернешънъл със съдии от Софийски областен съд и Софийски районен съд през юли 2014 г.⁹⁹

Представители на няколко прокуратури в София също подчертаха липсата на опит при класифицирането на престъпления, мотивирани от расизъм или ксенофобия.

По подобен начин няколко следователи, работещи на ниво полицейски управления, наблегнаха на липсата на опит при разследването на престъпления от омраза. Представители на МВР заявиха пред Амнести Интернешънъл, че през 2013 г. 50 полицейски служители от различни участъци от страната са преминали обучение относно престъпленията от омраза на Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ).¹⁰⁰ Въпреки това, повечето следователи, с които изследователите на Амнести Интернешънъл разговаряха, споделиха, че не са преминавали специфично обучение на тази тема.¹⁰¹

Следователи от 05-то РПУ София подчертаха, че *„престъпленията от омраза се случват много рядко и няма методически насоки или специфично обучение за полицаяте относно тях.... дори в малкото случаи, когато в предварителния етап се установи дискриминационен мотив, накрая прокурорите вземат предвид мотива хулиганство... по*

98 Среща с представители на Министерството на вътрешните работи, 3 юли 2014 г.

99 Среща със съдии от Софийски областен и градски съд, 4 юни 2014 г.

100 Среща с представители на МВР, София, 3 юни 2014 г.

101 Амнести Интернешънъл се срещна със следователи от 10 полицейски управления и дирекции в София, Пловдив и Плевен.

отношение на хулиганството има много добре установена практика“.¹⁰²

През декември 2013 г. на разположение на прокурорите бяха предоставени *Методически насоки относно разследването на престъпления от дискриминационен характер*, изготвени от отдел „Информация, анализ и методическо ръководство“ на Върховната касационна прокуратура. Въпреки че не са обвързващи, те имат за цел да дадат указания на прокурорите. *Насоките* описват елементите, които следва да бъдат взети под внимание при разследването на престъпления от омраза. Те включват характеристики на жертвите и на нарушителите. По-конкретно, разследващите трябва да вземат под внимание дали жертвата спада към група, дефинирана чрез защитени признаци. Освен това всякакви обстоятелства, които може да са известни на други лица относно възможността жертвата да принадлежи към група, определена от защитени признаци, като например участие в специфични публични дейности, заслужава специално внимание при разследването. *Насоките* подчертават също, че мнението на жертвата относно възможните мотиви, както и всякакви други обстоятелства относно престъплението, включително мястото на извършването му, следва да се вземат под внимание.

Въпреки че *Насоките* представляват полезен инструмент, с който да се гарантира подробното разследване на всякакви предполагаеми дискриминационни мотиви, голяма част от компетентните органи изглежда не бяха запознати с тях. Представители на полицията и прокурори, които разговаряха с Амнести Интернешънъл, заявиха че инструментите и методите за разследване на престъпления от омраза са тези, посочени в Наказателно-процесуалния кодекс, и че няма специфични протоколи, процедури или механизми за такива престъпления. Нито един от 15-те районни и областни прокурори или 30-те следователи и представители на МВР не споменаха *Насоките* по време на срещата си с Амнести Интернешънъл.

РАЗСЛЕДВАНЕ И СЪДЕБНО ПРЕСЛЕДВАНЕ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯ ОТ ОМРАЗА С МОТИВ ХОМОФОБИЯ

Въпреки че сексуалната ориентация е защитена характеристика в българското гражданско антидискриминационно законодателство, Наказателният кодекс не я разглежда като защитен признак.¹⁰³ Половата идентичност не е изрично защитена характеристика нито в гражданското антидискриминационно законодателство,¹⁰⁴ нито в Наказателния кодекс. Поради това законът не позволява изрично да се вземе под внимание сексуалната ориентация или половата идентичност като мотив за атака срещу ЛГБТ хора.

Включването на сексуалната ориентация в проекта за нов Наказателен кодекс, приет от правителството на 31 януари, със сигурност бе стъпка в правилната посока, макар по време на изготвянето на доклада да не беше ясно дали ще бъде одобрен от новото правителство

¹⁰² Среща с представители на 5-то РПУ София, 2 септември 2014г.

¹⁰³ Чл.4 от Закона за защита от дискриминация, 2004 г., достъпен на <http://www.refworld.org/docid/44ae58d62d5.html>, посетен 2 декември 2014 г.

¹⁰⁴ Признакът „пол“, включен в чл.4, следва се да тълкува и като „промяна на пола“ съгласно съдебната практика на Съда на европейските общности. Виж например дела C-13/94 P v S and Cornwall County Council, 1996; K.B. v National Health Service Pensions Agency and Secretary of State for Health, 2004; C-423/04 Sarah Margaret Richards v Secretary of State for Work and Pensions, 2006.

след изборите през октомври 2014 г.(виж стр.13).

В някои случаи престъпления срещу ЛГБТ хора, за които се подозира, че са мотивирани от омраза, държавните служители приемат за мотивирани от хулиганството. През юни 2012 г. Драгомир Янчев, тогавашният прокурор по делото за убийството на Михаил Стоянов, заяви пред Амнести Интернешънъл: „Законът е ограничен и затова не мога да включа хомофобски мотиви в обвинението. Това е първият случай на хомофобско престъпление, с който се сблъсквам. България е много толерантна страна. Ние сме свикнали, например, да живеем заедно с турското малцинство. Може би затова законът не дефинира престъпления от омраза на хомофобска основа“.¹⁰⁵

УБИЙСТВОТО НА МИХАИЛ СТОЯНОВ

„Това, което ме кара да търся справедливост, е че не искам да има повече случаи като този. Жертвите, които не смеят да се оплачат, не бива повече да се страхуват да подават жалби. Не виждам смисъл да се подава жалба, ако няма законност. Не е само моят случай – той придоби известност, но има много подобни случаи, за които никой не говори.“ Христина, майка на Михаил Стоянов.¹⁰⁶

Вечерта на 30.09.2008 г. Михаил Стоянов, 25-годишен студент по медицина, е брутално убит в Борисовата градина, София, защото е сметнат за гей. Разследването на престъплението доведе до ареста на двама заподозрени през 2010 г. Хомофобските мотиви са добре установени по време на разследването. Фактически трима мъже са свидетелствали в съда, че заедно с двамата заподозрени са били част от група, която възнамерявала да „прочисти“ парка от хомосексуални хора и потвърждават, че са нападали други мъже само заради предполагаемата им сексуална ориентация. Тримата мъже заявяват, че са видели заподозрените да убиват Михаил като част от тези атаки срещу хомосексуални хора.

През август 2013 г. Софийска градска прокуратура повдига обвинения срещу двамата заподозрени за убийство, мотивирано от хулигански подбуди. В обвинителния акт не се споменава, че Михаил може да е нарочен заради предполагаемата му сексуална ориентация. Обвинителният акт е категоричен, че „целта на обвиняемите е била да покажат ясно не уважение към обществото, неуважение към правилата на морала и човешката личност чрез извършване на убийство“. По време на писането на този текст, делото още не е приключило.

Според представители на Софийска градска прокуратура хомофобските и трансфобските престъпления могат да се разследват като престъпления от хулигански подбуди, тъй като представляват неуважение към обществото и публично приетите норми, които включват толерантност към ЛГБТ хора. Прокурорите наблегнаха на това, че убийство, мотивирано от хулигански подбуди, се наказва със същото наказание както убийство, извършено с расистки

¹⁰⁵ Интервю с Драгомир Янчев, 28 юни 2012 г.

¹⁰⁶ Интервю с Христина Стоянова, 28 юни 2012 г.

или хомофобски мотиви.¹⁰⁷

Въпреки това пропуските в законовата защита на ЛГБТ хората допринасят за това да останат незабелязани престъпленията от омраза на хомофобска или трансфобска основа. На свой ред това означава, че данни за такива престъпления не се събират отделно и така липсва достоверна информация, на която да стъпят политиките за превенция на такива нападения. Това е от решаващо значение в контекст, в който негативното отношение към ЛГБТ хората е широко разпространено.

М., хомосексуален мъж, който няколко пъти е бил нападан заради сексуалната си ориентация, заяви пред Амнести Интернешънъл: „Ужасно е... след като се случи това ... когато съм на улицата се чувствам постоянно заплашен. Всеки мъж с къса коса или черни дрехи, когото видя, или всеки път, когато някой говори силно в близост до мен, е все едно, че.... Очаквам да бъда нападат всеки момент“ .¹⁰⁸

ЗАПЛАХИ СРЕЩУ ФИЛМОВИЯ ЛГБТ ФЕСТИВАЛ В ПЛОВДИВ

„Поискахме полицейска защита предварително, но въпреки всички получени заплахи бяхме игнорирани.“ Ивелина, председател на организацията „ЛГБТ – Пловдив“¹⁰⁹

През юни 2013 г. Ивелина и други доброволци към организацията „ЛГБТ – Пловдив“ организират първия ЛГБТ филмов фестивал в града. Събитието предизвиква оживени дебати, донякъде защото е част от културна програма, подкрепяща кандидатурата на Пловдив за европейска столица на културата за 2019 г. Имало значителна съпротива срещу филмовия фестивал, включително от членове на футболен клуб Ботев, които написали жалба до общината. Ивелина и други организатори получавали заплахи в социалните мрежи, а приятелка на Ивелина ѝ казала, че е била заплашвана от поддръжници на политическа партия „Атака“.

На 10 юни, първия ден на фестивала, група от седем или осем души се опитва да нахлуе в заведението, в което се провеждат прожекциите. Те са отблъснати от охраната на заведението. След този опит за нападение организаторите потърсили полицейска закрила, но получили такава едва на 13 юни, когато представител на посолството на САЩ участва в събитие от фестивала.

На 14 юни, около 19:30 часа група от около 10 мъже и една жена отиват в бар Мохито, където е планирана филмова прожекция. Те заплашват присъстващите и разбиват прожектора. Ивелина описва случилото се така:

„Първият попита: „Тук ли е педерастката прожекция?“. След това ни обидиха,

¹⁰⁷ Среща с представители на Софийска прокуратура, 10 юли 2014

¹⁰⁸ Интервю с М., 9 юли 2014 г.

¹⁰⁹ Интервю с Ивелина Паничарова, 9 юли 2014.

като казаха, че сме перверзници и че повече такъв фестивал в Пловдив няма да се проведе.”

Ивелина извиква полицията, която пристига след 20 минути, когато мъжете вече са си заминали. На следващия ден Ивелина отива в полицията, където ѝ е съобщено, че организаторите на фестивала не са считани за страна по случая, тъй като не са били нападнати. Казано ѝ е също, че целта на разследването е ограничено до идентифицирането на лицето, което е счупило прожектора.

Полицията осигурява защита на филмовия фестивал през останалите три дни. Двама полицаи са в обекта, където се провежда фестивалът, а полицейска кола е паркирана отпред.

Представители на ОЗ-ро РПУ заявиха пред Амнести Интернешънъл, че филмовият ЛГБТ фестивал е събитие, организирано в частен имот и като такова не изисква полицейска защита. Те посочиха също, че ако е имало директни заплахи, полицията е щяла да осигури защита на фестивала. Заместник-главният прокурор информира Амнести Интернешънъл, че е било започнато разследване за повреда на имущество, но същото е прекратено на 26.08.2013 г., защото заподозрени не са били идентифицирани.

5. НЕЗАЧИТАНЕ ПРАВАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ЛИЦА

Много от пострадалите лица, интервюирани от Амнести Интернешънъл, заявяват, че не са получили никаква информация за развитието на разследването по техните случаи. Това противоречи на българското законодателство, регулиращо и гарантиращо правата на пострадалите лица, и подкопава доверието на жертвите към държавните органи. Мнозина чувстват, че са оставени без ефективни средства за достъп до защита.

СЛУЧАЯТ НА А. А.

„Бях в ужасен шок, около година не ходих на сутрешната молитва в джамията... нападението над джамията беше върхната точка... но и досега хората имат предразсъдъци. Например понякога чувам негативни коментари, когато съм с жена си на улицата, само защото тя носи забрадка.“¹¹⁰

На 28.05.2011 г. А. А. е нападат от трима мъже с бръснати глави и черни дрехи докато отива към Баня Баши Джамия за ранната сутрешна молитва. Пред Амнести Интернешънъл той разказва: „Един от тях ми препречи пътя и започна да ругае исляма. Каза: „Да ти е ** майката ислямска“... за щастие някой вероятно се бе обадил на полицаите, които патрулираха около джамията. Те дойдоха веднага и заловиха двама... третият успя да избяга“.

А. А. отива в 05-то РПУ в София, където разпознава двамата нападатели. Той изрично казва на полицаите, че е нападат, защото е мюсюлманин, и че нападателите са използвали оскърбителен език по адрес на исляма. А. А. заяви пред Амнести Интернешънъл, че така и не е получил информация от полицията относно разследването.

МВР уведоми Амнести Интернешънъл, че е започнато разследване за хулиганство срещу двамата заподозрени. По време на разследването полицията установява, че опитът за нападение срещу А. А. е извършен от мъжа, който е избягал, а не от двамата задържани. В резултат на това на 11.08.2014 г. наказателното производство срещу двамата заподозрени е преустановено.¹¹¹

А.А. не е информиран относно развитието на разследването и полицията не му е предоставила информация нито относно доказателствата, на базата на които е решено двамата заподозрени да бъдат освободени, нито относно мерките, предприети за залавянето на третия заподозрян, който към момента на писането на този текст все още е на свобода.

110 Интервю с А.А., 10 юли 2014 г.

111 Комуникация по електронна поща с МВР, 19 септември 2014 г.

Съгласно българското законодателство жертвите на престъпление (при смъртен случай – най-близките им роднини) следва да бъдат уведомени за правата им и хода на наказателното производство (чл. 74 на НПК). Също така те и близките им имат право да получат защита на сигурността им, да участват в производството като частни обвинители (чл. 75), което включва правото да се запознаят с документите, да дават доказателства или да повдигат възражения в съда (чл.79).

Според представители на МВР следователите трябва да информират жертвите за правата им от самото начало. Очаква се полицейските служители да следват подробен протокол, съгласно който на жертвите се прочитат правата им преди да им се снемат показания. Представители на 08-мо РПУ София подчертаха, че въпреки че в полицейските участъци няма служители, отговарящи за контакта с жертвите, пострадалите лица систематично биват информирани за правата им при подписването на показанията.¹¹² Чл. 75 на НПК, който описва правата на жертвите, на практика е включен във формуляра, използван от полицията за записване на показанията на жертвите.

Въпреки това, както няколко от описаните в този доклад случаи показват, тези изисквания често не се прилагат по адекватен начин.

АУРОРА

На 19.04.2014 г. Аурора, чернокожа френска гражданка, е на посещение в София от Франция, където живее. Нападната е физически на автобусна спирка от група от седем или осем мъже. Тя описва случилото се:

„Чаках автобуса заедно с приятеля ми от България и други двама познати. Спомням си, че в момента, в който автобусът спря, един мъж се взря в мен през прозореца и изимитира шумове като маймуна. Вратите се отвориха, той слезе с още няколко души и ме нападнаха. Не си спомням много, опитвах се само да пазя главата си, докато бях на земята и те ме ритяха.“¹¹³

На спирката Аурора е заедно с трима бели мъже. Те не са атакувани. След нападението те са ѝ обяснили, че са се опитали да се намесят, но някои от извършителите са им попречили да помогнат. Те казват също, че нападателите са споменали цвета на кожата на Аурора, докато са я нападали. Думите им са били: „Къде е черният мъж?“ Аурора смята, че нападателите може да са я възприели за мъж, защото е сравнително висока и е носела яке с качулка.

Аурора каза пред Амнести Интернешънъл, че е станала жертва на расистко нападение. Тя посочва външността на нападателите, които са били с тъмни дрехи и бръснати глави и подчертава, че белите ѝ приятели не са били нападнати. Заместник-главният прокурор съобщи на Амнести Интернешънъл, че двама заподозрени са обвинени за причиняване на физически травми чрез нападение, мотивирано от хулиганство. Представители на 02-ро РПУ

112 Среща с представители на 08-мо РПУ София, 03 юли 2014 г.

113 Интервю с Аурора, Париж, 05 ноември 2014 г.

София обясниха, че хулиганският мотив е установен на базата на факта, че атаката се е случила на обществено място и че Аурора не е познавала нападателите си. Те заявиха, че свидетелите не са съобщили за използване на дискриминационен език. Други елементи от протичането на нападението, включително фактът, че приятелите на Аурора, които са етнически българи, не са нападнати, са оставени изцяло без внимание.

Аурора упълномощава Български хелзинкски комитет като свой правен представител в съдебните процедури. Според Български хелзинкски комитет първоначално тя е била считана за жертва. След това, по неясни за тях причини, тя, изглежда, е станала свидетел по случая. Аурора въобще не е призовавана да се яви в съда като жертва или свидетел, а правните ѝ представители не са информирани относно съдебните заседания. В резултат на това тя не е имала възможност да подаде иск за обезщетение като частен обвинител. На 15 август 2014 г. съдът освобождава заподозрените от всякаква наказателна отговорност (чл. 78 а от НК) и им налага глоба.

Аурора получава сериозен посттравматичен стрес от нападението. Тя разказа пред Амнести Интернешънъл:

„Бях наистина стресирана и уплашена... наложи се да спра да работя за два месеца. Сега съм по-добре, но сякаш част от мен умря в този ден... още повече като знам, че тези хора бяха само глобени и че дори не бях уведомена за съдебното заседание... това не е честно, не искам пари или друго, искам само тези деяния да бъдат разпознавани и санкционирани адекватно, така че по възможност подобни неща да не се случват отново.“

По време на писането на този доклад жалбата срещу решението на съда, подадена от Български хелзинкски комитет, все още беше в процес на разглеждане.

Представители на Софийска прокуратура подчертаха, че законодателството относно финансовите компенсации и правната помощ и права на жертвите е уредено в НПК. Действително през 2007 г. в сила влиза Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления (ДВ 105/22.12.2006 г.). Той осигурява достъп до помощ и компенсация за повечето тежки престъпления, включително тежка телесна повреда и предумишлено убийство. Достъпът до правна помощ, включително при наказателни, граждански или административни дела, се регулира от Закона за правната помощ (ДВ 79/04.10.2005 г.).

Законът в България, обаче, не постановява свободен достъп до медицинска помощ, включително консултации с психолог за жертвите на престъпления. Съгласно българското законодателство граждани, чужденци или хора без гражданство, хора с постоянно местожителство, бежанци или хора, получили хуманитарна закрила, следва задължително да се осигуряват в Националната здравноосигурителна каза (НЗОК).¹¹⁴ Чужденци с право на краткосрочно пребиваване в България следва да плащат за медицинско обслужване, ако

114 Закон за здравеопазването, чл. 8, ал. 1

нямат чуждестранна здравна застраховка.¹¹⁵

Някои жертви на престъпления от омраза, интервюирани от Амнести Интернешънъл, не са имали достъп до лечение, от което са се нуждаели, с изключение на спешната медицинска помощ, която е осигурена, независимо дали са плащани осигуровки към НЗОК.¹¹⁶ Например лелята на Метин (виж стр. 25) каза, че семейството се е почувствало изоставено от държавните институции след нападението: „Единствената институция, която ни помогна, беше джамията... Трябваше да платя неплатени здравни вноски за три години назад, за да може Метин да получи необходимото лечение.... Миналия април той дойде в Берлин, защото имах време и можех да се грижа за него“.¹¹⁷

СЛУЧАЯТ НА МАРУАН

„Дойдох в България, за да избягам от смъртта в Сирия, но тук нямам права.“¹¹⁸

Маруан, сирийски бежанец, живеещ в София, е нападнат извън работното му място, след като информирал на арабски език мениджъра си за нападение, извършвано на улицата от около 20 души над трима чужденци. След това нападателите се нахвърлят върху него.

Маруан е убеден, че е бил нападнат, защото нападателите му са разбрали, че е чужденец. Той смята също, че те са били поддръжници на крайнодесни идеи. „Мисля, че бяха от тези хора, които обикалят през нощта и атакуват араби... Бяха с бръснати глави и черни дрехи... Много хора ни предупредиха да не говорим арабски на обществени места, тъй като има много нападения срещу араби.“

Маруан опитал да съобщи за нападението в ОЗ-то РПУ София. Пред Амнести Интернешънъл той споделя неудовлетвореността и разочарованието си от начина, по който полицията е действала по неговия случай.

„Три пъти ходих в полицията. Първият път беше след като получих спешна медицинска помощ. Показах им медицинското свидетелство и подчертах, че ме нападнаха в момента, в който ме чуха да говоря арабски... Накараха ме да подпиша показания и след това преводачът ме уведоми, че ме считат за свидетел по случая. Казах, че не съм съгласен, защото също бях нападнат. Беше ми отговорено да отида на другия ден да подам друга жалба, въпреки че заявиха, че вероятно ще е безсмислено, тъй като не можех да идентифицирам никой от заподозрените. Останах с впечатлението, че искаха да приключат с моя случай. Втори път отидох три седмици след нападението, за да се осведомя за разследването. Казаха ми, че

¹¹⁵ Закон за здравното осигуряване, чл. 33

¹¹⁶ Закон за здравеопазването, чл. 82

¹¹⁷ Интервю с лелята на Метин, Берлин, 28 септември 2014 г.

¹¹⁸ Интервю с Маруан на 03 и 11 юли 2015 г. Истинското име на Маруан е скрито с информираното съгласие, получено от Амнести Интернешънъл. Маруан е псевдоним.

делото е прекратено и че трябва да намеря адвокат, който да го възобнови. Отидох в Български хелзинкски комитет¹¹⁹ и поисках помощ. Те предложиха когато съм в полицейското управление да се обадя на техен адвокат. Така отидох трети път в участъка. Обадохме се на адвоката, на когото полицията обясни, че не може да получи копие от показания ми и че съм свидетел, а не жертва по случая... Ходих в полицията няколко пъти, но не знам нищо по моя случай.“

Представители на ОЗ-то РПУ София отговориха на Амнести Интернешънъл, че във връзка с нападението над тримата мъже са идентифицирани трима заподозрени чрез камерите при местоработата на Маруан. Първоначално нападението е било разглеждано като хулиганско. Впоследствие обаче психологическата експертиза на заподозрените разкрива нагласи против чужденците, така че ксенофобският мотив също е взет под внимание. Заместник-главният прокурор заяви, че двата мотива са взети предвид в обвинението срещу тримата заподозрени, издадено на 08 юни 2014 г.

Представители на ОЗ-то РПУ София заявиха, че Маруан е считан за свидетел по делото за нападението над тримата мъже. Те обаче подчертаха, че е образувано отделно производство срещу неизвестни извършители за нанесените му наранявания. Полицаяте заявиха, че на базата на записите от камерите не може да се установи дали заподозрените, замесени в нападението над тримата мъже и над Маруан, са едни и същи. Полицейските служители заявиха, че ксенофобски или расистки мотиви не са взети под внимание при нападението над Маруан, тъй като извършителите не са идентифицирани и не може да се извърши експертиза, която да установи подобен мотив. Според тях Маруан е бил нападат по-скоро защото се е опитал да помогне на другите жертви, отколкото заради това, че е чужденец.¹²⁰

Заместник-главният прокурор не потвърди образуването на отделно досъдебно производство за нападението над Маруан.¹²¹ По време на изготвянето на доклада не беше изяснено дали има започнато отделно разследване по това нападение.

119 Програмата за правна закрила на бежанци и мигранти към БХК не е регистрирала правните съвети, дадени на Маруан, тъй като това е била еднократна консултация, проведена по телефона.

120 Интервю с представители на ОЗ-то РПУ София, 02 септември 2014 г.

121 Писмо на Заместник-главния прокурор Пенка Богданова до Амнести Интернешънъл, 6723 от 06 октомври 2014 г. Амнести Интернешънъл специално поиска информация за статуса на разследването по физическото нападение над Маруан и подчерта, че Маруан е разбрал, че го считат за свидетел по нападението над тримата мъже. Прокурорът отговори, че „жертвите са разпитвани в качеството им на свидетели и имат съответните права и задължения по чл. 117-123 на НК“.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ

Престъпленията от омраза в България масово остават скрити и непризнати. Много фактори допринасят за неуспеха да се отчете мащабността на този проблем и да се установят ефективни мерки за решаването му.

Когато се съобщава за престъпления от омраза, много от тях се разглеждат просто като мотивирани от хулиганство, а не от дискриминация. Това допринася за липсата на достоверни данни за престъпления от омраза и за липсата на доверие към правосъдната система сред общностите, които са изложени на най-голям риск от такива престъпления. Силно обезпокоителен е фактът, че следователи и прокурори не вземат под внимание дискриминационни мотиви, дори когато са налице вербални атаки или други фактори, потвърждаващи наличието на такъв мотив. Това свидетелства за липса на разбиране относно задълженията на държавните служители да вземат под внимание такива фактори и да полагат усилия да разкриват дискриминационните намерения.

Въпреки че съществува законодателство, насочено към борба с престъпления от омраза на расистка и ксенофобска основа, което поне отчасти съответства на Рамковото решение на Европейския съюз за борба с расизма и ксенофобията, досега то не е довело до ефективно и подробно разследване и съдебно преследване. Отчасти това изглежда породено от липсата на специализирано обучение на служителите на полицията и прокуратурата. Положителен ефект в борбата с престъпленията от омраза в България би имало засилването на тежестта на Рамковото решение на Европейския съюз за борба с расизма и ксенофобията така, че изрично да се изисква от държавните разследващи органи да разкриват всякакви потенциални дискриминационни мотиви.

Макар на теория българското законодателство да дава известна защита срещу престъпления от омраза, мотивирани от ксенофобия или расизъм, то няма подобни клаузи относно престъпления от омраза, мотивирани от хомофобия или трансфобия. Такива престъпления остават напълно скрити и са необходими спешни промени в НК, за да се признаят други защитени признаци, включително сексуална ориентация и полова идентичност, като основания, на които може да бъде извършено престъпление от омраза. Поправката на Рамковото решение на Европейския съюз за борба с расизма и ксенофобията с цел включване на тези основания би имало положителен ефект в борбата с тези престъпления в България и в други европейски страни.

Много жертви, които разговаряха с Амнести Интернешънъл, подчертаха дълбоките и дългосрочни последствия на престъпленията от омраза. Тези последствия са подсилени от неуспеха на властите да гарантират спазването на правата им като жертви, както се изисква от националното и международното законодателство. Жертвите на престъпления от омраза често не са информирани за развитието по техните случаи и мнозина не получават помощ за ориентиране в съдебната система от държавните органи. Това кара пострадалите лица да се чувстват разочаровани от неуспеха на системата да гарантира достъпа им до справедлив

процес. Неколцина подчертаха още липсата на медицински грижи за тях в качеството им на жертви на престъпления. Общият ефект на тези неуспехи от страна на властите е засилване на страха у жертвите от нови нападения, задълбочаване на липсата на доверие в държавните институции и маргинализацията им от обществото.

България е страна по редица международни правни инструменти, които гарантират правата на човека на всички, включително правото на свобода от дискриминация. Налице е спешна необходимост властите да покажат политическа воля и да гарантират, че предвидените мерки се прилагат ефективно и водят до действително подобрение на живота на общностите, които са изложени на риск от престъпления от омраза. Ако следните препоръки бъдат приети и приложени в практиката, България би отбелязала значителен напредък в изпълняването на задълженията си относно правата на човека.

ОТНОСНО ПРИЛАГАНЕТО НА СЪЩЕСТВУВАЩОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

До Правителството на Република България

Държавните служители трябва:

1. Да осъдят престъпленията от омраза, когато такива са извършени, и да покажат ясно, че престъпления, мотивирани от дискриминационни подбуди, няма да бъдат толерирани.
2. Да гарантират, че престъпления от омраза, мотивирани от расизъм, ксенофобия или други форми на дискриминация, са разследвани пълно и ефективно, включително и чрез предприемане на конкретните мерки, описани по-долу, както и че онези, срещу които съществуват достатъчно допустими доказателства за криминални деяния, биват дадени под съд.
3. Да гарантират, че разследващите органи са задължени да разследват вероятността за наличие на дискриминационни мотиви, ако такива са посочени от жертвите, или по своя инициатива, ако има основание да се счита, че някаква форма на дискриминация може да е изиграла роля.
4. Да гарантират, че се събира пълна информация за престъпленията от омраза на всички нива, включително при съобщаване и разследване на престъпления, при съдебно преследване и произнасяне на присъди. Данните трябва да бъдат разбивани на компоненти по защитени признаци и по самоинициатива да се предоставят за публичен достъп (като се взема под внимание защитата на личните данни).
5. Да гарантират, че полицейските разследвания относно предполагаемо неправомерно поведение на служители на правораздавателната система, включително спрямо чужденци или членове на малцинства, ще се водят по бърз, обстоен, независим и безпристрастен начин.
6. Заедно с неправителствени и обществени организации, както и с представители на малцинствата да определят и прилагат мерки, които да насърчат съобщаването на

расистки и други нападения от омраза, като се създадат специализирани агенции с обучен екип, на които ще може да се съобщават престъпления от омраза.

7. Да създадат и проведат обширно и изчерпателно изследване за виктимизацията, за да се оценят степента и причините за несъобщаване или нерегистриране на престъпленията от омраза.
8. Да осигурят редовен преглед на данните от направените проучвания за виктимизация, както и информацията за съобщените, разследвани и съдебно преследвани престъпления от омраза, за да се създадат планове за действие за по-ефикасното разпознаване и превенция на престъпленията от омраза.

Министерството на вътрешните работи трябва:

9. Да развие и приеме насоки за прилагане от полицейските служители при разследването на убийства и нанасяне на телесни повреди с расистки или ксенофобски мотив (чл.116, ал. 1, т. 11 и чл. 131. ал. 1, т. 12 НК), както и при разследване на престъпления против равенството на гражданите и вероизповеданието (чл. 162-165 НК).
10. Заедно с неправителствени и обществени организации, както и с представители на малцинствата, да разработят инициативи, целящи засилване на доверието към органите на реда и гарантиране съобщаването на престъпления срещу етнически или религиозни малцинства, мигранти, хора, търсещи закрила, бежанци и ЛГБТ хора на компетентните органи.
11. За целите на полицейските доклади и статистически отчети да дефинира „дискриминационно нападение“ като „всяко нападение, което се възприема като дискриминационно от жертвата или друг човек“.
12. Да гарантира, че всички полицейски служители получават обучения на работното им място относно естеството на престъпленията от омраза и ролята на полицията в борбата с дискриминацията.
13. Да гарантира, че всички служители, които има вероятност да влязат в контакт с пострадали лица, получават адекватно обучение за повишаване на осведомеността относно нуждите на жертвите, което да им позволи да подхождат към тях по професионален начин.

Прокуратурата трябва:

14. Да гарантира, че всички предполагаеми престъпления от омраза, включително и тези споменати в този доклад, са цялостно и ефективно разследвани.
15. Да гарантира, че са положени всички усилия за осветляването на всякакви дискриминационни мотиви в процеса на наказателното разследване.

16. Да инструктира разследващите органи да разследват всякакъв дискриминационен мотив, за който пострадали лица подозират, или по собствена инициатива, когато има основание да се вярва, че дискриминация е изиграла роля в случилото се.
17. Да представи предполагаемите дискриминационни мотиви на вниманието на съда, когато има достатъчно доказателства за това.
18. Да гарантира, че *Методическите насоки относно разследването на дискриминационни престъпления*, приети през декември 2013 г., са ефективно прилагани от прокурорите при наблюдаване разследването на предполагаеми престъпления от омраза. Да гарантира, че *Методическите насоки* са публикувани и широко разпространени.
19. Да гарантира, че всички представители на прокуратурата, които има вероятност да влязат в пряк контакт с пострадали лица, получават адекватно обучение за повишаване на осведомеността относно нуждите на жертвите, което да им позволи да подхождат към тях по професионален начин.
20. Да събира данни относно твърдения за престъпления от омраза, извършени от полицейски служители и други държавни представители, включително и данни за съобщаването, разследването, съдебното преследване и издадените присъди. Информацията трябва да е разпределена по защитени признаци и да се направи публично достъпна (като се взема под внимание защитата на личните данни).

Полицията трябва:

21. Надлежно и навременно да регистрира всяко съобщение за предполагаемо престъпление от омраза, както и за всяко друго престъпление, и да информира органите на прокуратурата без неоправдано закъснение, за да може да се образува безпристрастно, цялостно и адекватно разследване.
22. Да регистрира всички елементи на престъплението, споменати от жертвите или свидетели по време на даването на показания, включително и всякакъв предполагаем дискриминационен мотив.
23. Да гарантира, че дискриминационните мотиви са винаги подчертани в полицейските доклади и че всички дискриминационни нападения се вписват с цел данните да послужат за събирането на публична статистика. Това може да се постигне или чрез използването на отделен формуляр „Дискриминационни нападения“, или чрез включването на предполагаемите дискриминационни мотиви като отделна графа в стандартния полицейски формуляр.

ОНОСНО ПРИЕМАНЕТО НА НОВО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Правителството на Република България трябва:

24. Да гарантира преразглеждането на Наказателния кодекс с цел включване на всички защитени признаци на основата на които престъпленията от омраза могат да бъдат извършени – включително и увреждане, сексуална ориентация и полова идентичност – и с цел разпознаването на дискриминационните мотиви зад всякакъв вид престъпления.

ОТНОСНО ЗАЩИТАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ЛИЦА

Министерство на правосъдието трябва:

25. Да гарантира, че жертвите на престъпления от омраза имат ефективен достъп до механизмите на правосъдие и компенсация, включително и чрез осигуряване на достъп до подходяща подкрепа и помощ, където се налага – и правна помощ, на всеки етап от наказателния процес, а когато е уместно – и след приключването му. Подкрепата и помощта трябва да се осигуряват дори и в случаите, когато извършителите не са идентифицирани, съдебно преследвани или осъдени.
26. Да се гарантира, че всички разпоредби на Директива на ЕС 2012/29/ЕС, която установява минималните стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, включително и тези относно услугите в помощ на жертвите и тяхното право на информация, са предвидени и приложени в българското законодателство.

Полицията трябва:

27. Да гарантира, че жертвите на престъпления от омраза и където е уместно техните семейства, са информирани за помощта, подкрепата и защитата, включително и консултации и правна помощ, на които имат право по време на всяко разследване и наказателен процес, и които трябва да продължат и след като делото е приключило, както и да предостави помощ за достъп до такива услуги, когато това е необходимо.

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ ТРЯБВА:

28. В контекста на наблюдаването на прилагането на рамково решение 2008/913/ЈНА, да насочи внимание към притеснителните практики в разследването и съдебното преследване на престъпления от омраза в България и другите държави членки и да приеме насоки, гарантиращи, че всички предполагаеми дискриминационни мотиви са цялостно разследвани и взети под внимание в съдебната фаза.
29. Да преразгледа рамково решение 2008/913/ЈНА и да гарантира, че всеки преработен инструмент забранява престъпленията, извършени с всякакъв дискриминационен мотив. Подобен преработен инструмент трябва изрично да изисква от държавите да разследват всеки предполагаем дискриминационен мотив, свързан с престъплението.
30. Да предостави насоки на България и другите държави членки за предвиждането и прилагането на Директива на ЕС 2012/29/ЕС и да гарантира, че жертвите на престъпления от омраза имат еднакъв достъп до всички права, защитени съгласно Директивата.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1:

РАЗПОРЕДБИ ОТ НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ОМРАЗА

Чл. 116, ал. 1, т. 11

(1) За убийство:

11. (предишна т. 10 - ДВ, бр. 92 от 2002 г., доп., бр. 33 от 2011 г., в сила от 27.05.2011 г.) извършено по хулигански, расистки или ксенофобски подбуди

Член 131, ал. 1, т. 12

За причиняване телесна повреда:

(1) (Изм. - ДВ, бр. 62 от 1997 г.) на длъжностно лице, на представител на обществеността, както и на военно лице, включително и от съюзна или приятелска държава или войска, при или по повод изпълнение на службата или функцията му, или на лице, ползващо се с международна защита;

12. (нова - ДВ, бр. 92 от 2002 г., изм., бр. 103 от 2004 г., в сила от 1.01.2005 г., бр. 26 от 2010 г., доп., бр. 33 от 2011 г., в сила от 27.05.2011 г.) по хулигански, расистки или ксенофобски подбуди, наказанието е лишаване от свобода: от три до петнадесет години при тежка телесна повреда; от две до десет години при средна телесна повреда; до три години при лека телесна повреда по чл. 130, ал. 1 и до една година или пробация по чл. 130, ал. 2.

Чл. 162

(1) Който чрез слово, печат или други средства за масова информация, чрез електронни информационни системи или по друг начин проповядва или подбужда към дискриминация,

насилие или омраза, основани на раса, народност или етническа принадлежност, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева, както и с обществено порицание.

(2) Който употреби насилие срещу друго или повреди имота му поради неговата раса, народност, етническа принадлежност, религия или политически убеждения, се наказва с лишаване от свобода от една до четири години и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева, както и с обществено порицание.

(3) Който образува или ръководи организация или група, която си поставя за цел извършването на деяния по ал. 1 и 2 или системно допуска извършването на такива деяния, се наказва с лишаване от свобода от една до шест години и с глоба от десет хиляди до тридесет хиляди лева, както и с обществено порицание.

Чл. 163

(1) Лицата, които участвуват в тълпа, събрана за нападение на групи от населението, отделни граждани или техни имоти във връзка с националната, етническата или расовата им принадлежност, се наказват:

1. Подбудителите и предводителите - с лишаване от свобода до пет години;
2. Всички други - с лишаване от свобода до една година или с пробация.

Престъпления против вероизповеданията

Чл. 164

(1) Който проповядва омраза на религиозна основа чрез слово, печат или други средства за масова информация, чрез електронни информационни системи или по друг начин, се наказва с лишаване от свобода до четири години или с пробация, както и с глоба от пет хиляди до десет хиляди лева.

(2) Който оскверни, унищожи или повреди религиозен храм, молитвен дом, светилище или прилежаща към тях сграда, техни символи или надгробни паметници, се наказва с лишаване от свобода до три години или с пробация, както и с глоба от три хиляди до десет хиляди лева.

Чл. 165

(1) Който със сила или заплашване пречи на гражданите свободно да изповядват своята вяра или да извършват религиозните си обреди и служби, с които не се нарушават законите в страната, общественият ред и добрите нрави, се наказва с лишаване от свобода до една година.

(2) Същото наказание се налага и на онзи, който по същия начин принуди друго да участвува в религиозни обреди и служби.

(3) За деянията по чл. 163, извършени против групи от населението, отделни граждани или техни имоти във връзка с религиозната им принадлежност, се прилагат предвидените в него наказания.

Чл. 165

(1) Който със сила или заплашване пречи на гражданите свободно да изповядват своята вяра или да извършват религиозните си обреди и служби, с които не се нарушават законите в страната, общественият ред и добрите нрави, се наказва с лишаване от свобода до една година.

(2) Същото наказание се налага и на онзи, който по същия начин принуди другого да участва в религиозни обреди и служби.

(3) За деянията по чл. 163, извършени против групи от населението, отделни граждани или техни имоти във връзка с религиозната им принадлежност, се прилагат предвидените в него наказания.

Чл. 166

Който образува политическа организация на религиозна основа или който чрез слово, печат, действие или по друг начин използва църквата или религията за пропаганда против държавната власт или нейните мероприятия, се наказва с лишаване от свобода до три години, ако не подлежи на по-тежко наказание.

Чл. 325

(1) Който извърши непристойни действия, грубо нарушаващи обществения ред и изразяващи явно неуважение към обществото, се наказва за хулиганство с лишаване от свобода до две години или с пробация, както и с обществено порицание.

(2) Когато деянието е съпроводено със съпротива срещу орган на властта или представител на обществеността, изпълняващ задължения по опазване на обществения ред, или когато то по своето съдържание се отличава с изключителен цинизъм или дързост, наказанието е лишаване от свобода до пет години.

(3) Когато деянието по предходните алинеи е извършено повторно, наказанието е: по ал. 1 - Лишаване от свобода до три години; по ал. 2 - Лишаване от свобода от една до пет години.

(4) Когато деянието по ал. 1 и 2-представлява опасен рецидив, наказанието е лишаване от свобода от една до шест години.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2:

ЧЕК-ЛИСТ НА АМНЕСТИ ИНТЕРНЕСЪНЪЛ ОТНОСНО ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ОМРАЗА

Как правителството във Вашата държава отговаря на престъпленията от омраза?

Справката на Amnesty International може да Ви помогне да разберете дали действащите закони, политики и практики трябва да се променят, както и дали съществуват пречки за прилагането на тези практики. Разгледайте тези седем въпроса, за да оцените ситуацията във Вашата държава.

- Адекватно ли е действащото законодателство?
- Подходящи ли са механизмите за съобщаване на престъпления?
- Ефективно и цялостно ли се разследват престъпленията от омраза?
- Ефективно ли е съдебното преследване на престъпленията от омраза?
- Предоставя ли се подходяща медицинска, психологическа и правна подкрепа на пострадалите лица?
- Съществуват ли ефективни обучителни програми за повишаване на осведомеността на органите на правосъдието, съдебните власти и здравните специалисти?
- Съществува ли официална, публична и ефективна система за събиране на данни относно престъпленията от омраза?

1) Законодателство, касаещо престъпленията от омраза

Престъпление от омраза е всяко престъпление, което е извършено срещу човек или имущество, избрани от извършителя заради реална или предполагаема асоциация с група, определена от защитени признаци (като етнически произход, религия, сексуална ориентация и пола идентичност).

- ✓ Законодателството в държавата Ви забранява ли всички форми на престъпленията от омраза?

✓ Законодателството в държавата Ви включва ли отворен регистър на защитените признаци в списъка от мотиви на омраза, въз основата на които може да се извърши престъпление?

2) Ефективно и целесъобразно съобщаване на престъпления от омраза

Полицията трябва да регистрира всеки предполагаем мотив на омраза, асоцииран с престъплението (това може да се случи както на базата на възприятието на жертвата, така и въз основа на преценката на полицията, че съобщеното престъпление е всъщност престъпление от омраза). Полицията трябва да избягва неточности при квалификацията на престъпленията от омраза.

✓ Има ли насоки или протоколи, които изискват от полицията да регистрира всякакви предполагаеми мотиви на омраза, свързани с престъплението?

✓ Има ли ясни насоки, които да гарантират, че мотивите от омраза се класифицират по последователен начин?

3) Цялостно разследване на престъпленията от омраза

Всяко разследване трябва да спазва принципите на ефективност и надлежно изпълнение. Разследването трябва да разкрие всеки предполагаем мотив на омраза, свързан с престъплението, независимо дали жертвата е съобщила за този мотив.

✓ Разследващите органи изпълняват ли разследването по навременен начин и проучват ли всички съответни доказателства, за да разкрият заподозрените в престъплението от омраза?

✓ Съществуват ли протоколи или насоки, които да изискват от властите да разследват всеки предполагаем мотив от омраза, свързан с престъплението?

4) Ефективно съдебно преследване на престъпленията от омраза

Съдебните органи трябва да положат усилия да подведат под отговорност заподозрените, на основата на резултатите от направеното разследване. Прокурорите трябва да представят на вниманието на съда всеки предполагаем мотив на омраза, когато има достатъчно доказателства, установени при разследването.

✓ Използват ли съдебните власти всички свои правомощия, за да преследват съдебно заподозрените по навременен начин?

✓ Споменават ли за предполагаеми дискриминационни мотиви, когато повдигат обвинения срещу заподозрените в престъпления от омраза?

5) Помощ за пострадалите лица и защита на техните права

✓ Предлагат ли здравните услуги адекватни грижи, включително и психологическо консултиране на жертвите на престъпления от омраза?

✓ Насочват ли здравните заведения жертвите на престъпления от омраза към други

подходящи услуги, като например услуги за правна помощ или услуги, които се занимават специално с конкретната ситуация на жертвата, включително и услуги за мигранти и за хора, практикуващи проституция?

✓ Информирани ли са жертвите своевременно и подробно на език, който разбират, относно напредъка на разследването и съдебното преследване, както и относно техните права, включително и правото да бъдат изслушани по време на наказателния процес?

✓ Изслушват ли се жертвите по време на наказателния процес?

6) Борба с предразсъдъците в институциите

Държавите трябва да приемат политики, които активно насърчават и окуражават приобщаването, забраната за дискриминация и уважението към многообразието. Полицията, правораздавателните органи и здравните служители трябва да са обучени да третират престъпленията от омраза и да успяват да окажат адекватна подкрепа на жертвите на подобни престъпления.

✓ Има ли обучителни програми за полицията, правораздаващите власти и медицинските служители, целящи да повишат осведомеността им относно правата на човека, дискриминацията и престъпленията, мотивирани от омраза?

✓ Осъждат ли категорично официалните лица и политическите лидери всички форми на престъпления от омраза и дискриминация?

7) Събиране на официални данни за престъпленията от омраза

Държавите трябва да събират подробна информация и статистика за престъпленията от омраза.

✓ Събират ли се на различни нива официални данни и статистики за престъпленията от омраза, включително и информация за броя на престъпления, съобщени на полицията, броя на образувани разследвания, броя на досъдебни производства, които са довели до съдебно преследване и броя на издадените присъди?

✓ Данните и статистиките предлагат ли разбита информация според видовете престъпления и асоциираните към тях мотиви на омраза?

✓ Адекватно ли се вземат под внимание данните и статистиките, когато властите изготвят политики за борба с престъпленията от омраза?

✓ Данните и статистиките достъпни ли са за обществото?

**ИСКАМ ДА
ПОМОГНА**

КАКТО В НАШУМЕЛИ КОНФЛИКТИ,
ТАКА И В ЗАБРАВЕНИ КРАИЩА НА СВЕТА,
АМНЕСТИ ИНТЕРНЕСЪНЪЛ СЕ БОРИ ЗА
СПРАВЕДЛИВОСТ, СВОБОДА И ДОСТОЙНСТВО
ЗА ВСИЧКИ И ЦЕЛИ ДА ПОДСИЛИ
ОБЩЕСТВЕНАТА ПОДКРЕПА ЗА ИЗГРАЖДАНЕ
НА ЕДИН ПО-ДОБЪР СВЯТ

КАКВО МОЖЕТЕ ДА НАПРАВИТЕ?

Активисти по целия свят са показали, че съпротивата срещу опасните сили, подкопаващи човешките права, е възможна. Бъдете част от това движение. Борете се срещу тези, които подклаждат страх и омраза.

- Присъединете се към Амнести Интернешънъл и станете част от световно движение, борещо се за край на нарушенията на човешките права. Помогнете ни да постигнем промяната.
- Направете дарение в подкрепа на работата на Амнести Интернешънъл.

Заедно можем да бъдем чути.

Интересувам се от получаване на допълнителна информация за това как да стана член на Амнести Интернешънъл

Име

Адрес

Държава

Имейл

Бих искал/а да направя дарение на Амнести Интернешънъл (приемат се дарения в британски паундове (£), щатски долари (\$) или евро (€))

Сума

Моля, изтеглете от

Visa

Mastercard

Номер

Срок на годност

Подпис

Моля подайте този формуляр в офиса на Амнести Интернешънъл във вашата държава.

За списък на офиси на Амнести Интернешънъл по света: www.amnesty.org/en/worldwide-sites
Ако няма офис на Амнести Интернешънъл във вашата държава, моля изпратете този формуляр на:

Amnesty International, International Secretariat, Peter Benenson House,
1 Easton Street, London WC1X 0DW, United Kingdom

amnesty.org

ПРОПУСКАЙКИ СЪЩЕСТВЕННОТО

ЛИПСА НА АДЕКВАТНА ПРАКТИКА В РАЗСЛЕДВАНЕТО НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ОТ ОМРАЗА В БЪЛГАРИЯ

Жертвите на престъпления от омраза в България не получават достъп до правосъдие заради отказа на следователи и прокурори да вземат под внимание дискриминационните мотиви по случаите. Обичайната практика е престъпленията от омраза да се разследват като мотивирани от „хулиганство“, а не като постъпки, чиито жертви са умишлено подбрани, заради техния етнически произход мигрантски статус или сексуална ориентация. Ето защо истинският мащаб на престъпленията от омраза в България остава масово прикрит и непризнат. Това от своя страна засилва страховете на преследваните общности, подронва доверието в държавните власти и забавя въвеждането на ефективни мерки за борба с този вид закононарушения.

ПРОПУСКАЙКИ СЪЩЕСТВЕННОТО предлага анализ и препоръки за подобряване на сигнализирането, регистрирането и ефективното разследване на тези закононарушения. Докладът призовава българските власти да преразгледат и прилагат стриктно законодателството на България, свързано с престъпленията от омраза.

amnesty.org

Февруари 2015

Index number: EUR 15/001/2015

AMNESTY
INTERNATIONAL

